دافغانستان ملی ژبه

او

ادب

پښتو ټولنه

۱۳۴۷

www.libtool.com.cn

د پښتو ټولنې د خپرونو
پرله پسې لمبر :(۱۸۹)

www.libtool.com.cn

د افغانستان ملي ژبه

او

ادب

PROPERTY OF ACKU
1491

ليکونکي : استاد اسلانوف او ميرمن
ګراسيموا

مترجم : مـ معتمد شينواری

د طبع شمېر : (۱۰۰۰)

www.libtool.com.cn

دلوی خدای په نامه

یو څو خبری

پښتو دافغانستان ملی اورسمی ژبه ده، کومه ژبه چه دویونکو شمیریې په یوهیواد کښې زیات وی؛ هغه ملی ژبه گڼل کیږی .

په افغانستان کښې دپښتو ژبې دویونکو شمیر په سلو کښې شپیتوته رسیږی اوهمدغه وجه ده چه‌له پخوانو زمانو څخه پښتو ژبه ددې هیواد دملی ژبې په نامه پیژندل شوې‌ده.

دافغانستان دنوی اساسی قانون په (۳۵) ماده کښې‌هم دپښتو دغه تاریخی حیثیت په رسمی‌توگه ومنل شواو‌د۱۳۴۳ کال دلویې جرگې له خوا هم تصویب شو .

دنړۍ نومیالی ختیځ پوهانهم دغه حقیقت منی او پښتو

دافغانستان دملی ژبېپه نامه یادوی. لکه چه دشوروی اتحاد

یونومیالی ختیځ پوهاند ښاغلی اسلانوفپه خپله اوږدهخیړنه

www.libtool.com.cn

کښی چه دپښتو په بـاب یـي کـړیده پښتویی د افغانستان

دملی ژبېپه نامه بللیده. ښاغلی اسلانـوف په مسکـوکښی

دپښتو ژبی یومشهور استاد اوپوهاند دیچه له دیرشو کالو

راسی دپښتو اوپښتنو په باب په علمی پلټنو اوخیړنوبوخت

دی، ډیرکتابونه اورسالې یې لیکلی دی اوپښتویي پـه ډیره

ښه توگه په روسی ژبه دنړۍ اوخپل هیواد پوهانوته معرفی

کړې ده .

دده لوی کار دپښتو اوروسی ژبـې دیولـوی قاموس

لیکل دی چه نژدې (۵۰) زره لغات پـکښې راغـلیدی، دی

دروښانیانواودپښتنودکلتور په باره کښېهم ځینی رسالې

لری، یوه وړه رساله یې دپښتو دجـوړښت، غږونو اوکـلمو

دپیژند گلی په باره کښې هم لیکلی ده چه دپښتو ترجمه یې

اوس ديونوی سوغات په توگه دپښتو مينانوته په ډيره مينه وړاندې کيږی .

دارساله دپښتو ټولنې يومسلکی غړی ښاغلی محمداکبر
www.fibtool.com.cn
معتمد شينواری له خوا ترجمه شوې ده. ښاغلی معتمد له لسو کالو راسې دپښتو ټولنې يوعلمی کاريگر غړی دی اوروسی ژبه يې په ښه توگه زده کړې ده .

دپښتو اوپښتنو په باره کښې له شوروی آثاروڅخه دده ښې ښې ترجمې دکابل په مجله کښې هميشه خپريږی .

اوس يې دافغانستان دملی ژبې په نامه دښاغلی اسلانوف يوه وړه رساله له روسی څخه په خپله ملی ژبه پښتوترجمه کړه اودپښتو ټولنې دمسلکی مجلس په تصويب دنشرميدان ته راووتـــلــه .

لکــه چه ښکاره ده ددې کتاب دوهمه برخه دپښتوادب اوپښتنو ليکوالو دمعرفی په باره کښې ده چه دغه برخه دمير من گراسيموو له خوا ليکل شوې ده، په دې برخه کښې که څه هم دپښتوادب پوره څيړنه نه ده شوې خوپه لنډ ډول وربـــاندې

یوخه رڼاچول شوي‌ده. دابنکاره ده چه دپښتوادب اودهغي دليکوالو خيړنه پوره خيړنه اوزياته پلټنه غواړی اوداکار په يوخو پاڼو کښي سرته نه شی رسيدلای .

www.libtool.com.cn

په هرصورت‌مونږ دښاغلی‌اسلانوف اوميرمن گراسيمووا دغي خيړنې اوله پښتو ژبي اوادب سره‌ددوی مينې‌اوعلاقی‌ته دقدر په سترگه گورو اوښاغلی معتمدته ددې اثرپه پښتو کولو اوترجمه کولو دزړه له اخلاصه کور ودانی وايو .

(رشتين)

✻✻✻

www.libtool.com.cn

پیل

دا اثر دشوروی اتحاد دعلومو داکاډیمۍ دآسیایي ملتونو دانستیتوت له خوا په روسی ژبه په دې وختو کښې چاپ شوی دی اودوې برخې لری، لومړۍ برخه یې (دافغانستان ملی ژبه) اودوهمه برخه یې (دافغانستان ادبیات) دی، د لومړۍ برخې مولف استاد اسلانوف دی اودوهمه بـرخه میرمن گیراسیمووا لیکلې ده، څه رنګه چه دغه دواړه برخې نوی اوپه زړه پورې معلومات لـری نوماپه روانـه ژبه تر جمه کـړې او گـرانو لوستونکوته یې وړاندې کـوم چه دوی وگـوری چه شوروی عالمان اوپوهان زمونږ دژبـی اوادب په بـاره کښې څو مره معلومات لری .

په لومړۍ برخه کښې زمونږ دملی ژبې پرمختګ، ددغې

ژبی‌لهجې، ددغې ژبې‌دویونکوشمیر، گرامراونور خصوصیات یې بیان شوی دی اوهم ددغې ملی ژبې دوروسته پاتې کیدلو علتونه ښودل شوی دی .

www.libtool.com.cn

په دوهمه برخه کښې دافغانستان په ادب پوره رڼااچول شوې ده اودځینو افغانی ادیبانو بیوگرافی اوځه خصوصیات پکښی راغلی دی اوهم افغانی ادب تریوحده څېړل شوی دی.

مونږ دلوستونکونه هیله کووچه دغه دواړه برخې ولولی اودنورو خلکو په نظریاتو باندې چه زمونږدژبی اوادب‌په‌برخه کښې یې لری ځان پوه کړی .

داهم باید وویل شی چه ښاغلی محمدشیرین «سنگری» او اسدالله «لودین» ددې رسالې په تصحیح اوصحافت کښې پوره زیار ویستلی دی‌چه زه ورته په‌قدر گورم .

م ــ معتمد شنواری

PROPERTY OF ACKU 1491
www.libtool.com.cn

دافغانستان ملی ژبه

دملی ژبو جوړښتچه تل دقومونوپه تشکیل اوپرمختگ پوري اړه لری یوگـران خرکت اودروند کـار دی، داحرکت په خپل ذات کښي ډیر نظری اوعملی اهمیت لری اوزده کړه یي دهرچا یعنی دژبپوهانو، دژبو دمورخینو، دبشرپېژندونکو اوادیبانو دپاره ضروری اومهمه ده .

په دي لسو وروستیو کلونوکښی شوروی فلالوجستانو دملی ژبو دجوړښت او تشکیل په میدان کښی ډیر کار کړی دی اوداموضوعیي پوره څېړلې‌ده، داملی ژبي چه کار پکښي شوی دی یوازي دشوروی دخلکو ملی‌ژبي نه دی بلکه دخارجی قومونو ملی ژبي هم پکښي شاملي دی .

دیوقوم دژبي دپـراختیا اورواج سوال یومهم اوگـران

سوال دی مگر دیورپ دځینو ژبو په باره کښي چه زیاته‌پنګه لري اودپخوانیو او منځنیو پېړیو لیـکلی آثـاريي موجود دی اوهم يي دلہجو په برخه کښي اوس اوپخوا ډیر کار شوی‌دی

www.libtool.com.cn

لکه روسی، جرمنی، انګلیسی، فرانسوی اوایټالوی ژبي دغه سوال نسبتاً آسان دی، دایشیاځینی ژبي‌چه پورتني صفات لری لکه چینی او جاپانی ژبـي د هغو مسئله‌هـم آسانـه ده، خونوري ژبي‌چه دارنګ‌نه دی دهغو دپراختیا اورواج‌پوهېدنه څه قدر سخته غوندي ده .

ځیني سببونه دي‌چه دژبو مسئله يي لاسخته کړي ده‌چه هغه په دولتی کرښو سره په دوه یادري برخو باندي دیوملت توټه کېدل دی. داکار دپښتنو اوددوی دژبي‌سره بیخي‌سمون خوری. (۱)

---

(۱) که هېواد او قوم سره مطابقت وخوری دداسي قوم دملي ژبي زده کړه آسان کار دی اوکه مطابقت سره ونه کړی نوبیا داکار ګـران دی. مثلا افغان یـاپـه بل عبارت پښتون دافغانستان سره مطابقت نـه خوری ځـکه نژدي نیـم افغان دافغانستان نه وتلی دی چه دي کـار ددغه قوم دملی ژبـي دزده کړي اوپرمختګ په لار کښي سختی پېښه کړی ده .
(مترجم)

دتېرو پنځه ویشتو کلونو په موده کښې چه زه دپښتنو
فولکلور او ادبیات مطالعه کوم، دپښتو لوی قاموس ترتیبوم،
گرامرېي لیکم اوهم یــې دتدریس په کار بوخت یــم زما زړه
www.libtool.com.cn
وغوښتل چه دملی ژبي پښتو دجوړښت اوتشکیل په باره کښې
هم مشغول شم، ددې کار ابتدایي نتیجي ماپه لنــډ ډول سره
په هغه کتاب کښې چه د (لوړې آسیا خلك) نومېږی لیکلی
دی اوهم مې په پنځه ویشتم بین‌المللی کــانگرس کښې چه
د ۱۹٦۰ داگست په میاشت کښې په مسکو کښې جوړشوی ؤ
(دپښتو دملی ژبي دتشکیل تاریخی‌شرطونه) توضیح کړی‌دی.

زما دا اوسنی لیکنه زما دنورو لیکنوپه څېر په اساسی
ټکو رڼا اچوی اودمسایلو څېنی ډېر سخت اړخونه راسپړی،
زما دالیکنه دراتلونــکو علمی پــلټنو اوڅېړنو د پاره اساس
کیدای شی خو دپوره‌حل دپاره‌بایدامسایل دافغانی‌ژب‌پوهانو
ټولنی ته وړاندی شی .

ددې رسالې په لیکلو کښې مــا دځینې افغانی لیکــوالو
دآثارونه استفاده کړې ده چه په لومړی وارکښې دافغانستان

دمشهور لیکوال گل‌پاچا الفت اودپښتو داکاډیمۍ د رئیس پوهاند صدیق‌الله رښتین آثار دی .

پخوا له دې چه درسالې په اصل موضوع پیل وکړم www.libtool.com.cn باید دوه سواله چه مهم دی وړاندې کړم :

لومړی داچه باید پوه شوچه ملت یاقوم وار دوار نه جوړیږی لومړی په اقتصادی، سیاسی اوکلتوری مرکز کښې دملت یاقوم زړی زرغونیږی بیاورو ورو نژدې‌اوورپسې لرې برخې‌ورسره یوځای کیږی چه په دې شان دملت‌جوړښت منځ‌ته راځی، باید دملت (تشکیل اوپرمختګ) یوشی‌ونه‌ګڼل شی ځکه تشکیل اوپرمختګ دوه جلاجلا مفهومونه لری .

دوهم داچه دافغانستان په شرطونو کښې دولتی ژبې دقوم په جوړښت کښې دومره اهمیت‌نه لاره څومره‌چه‌اجتماعی اواقتصادی عوامل یې لری .

دهمسایه هېوادونو تاثیر باید نفې نه شی مګرنه دومره‌چه دافغان ملت پرمختګ دنورو ګاونډیو زیات تأثیرته منسوب وبلل شی لکه چه داکار د (ریسنېر) په مقاله کښې شوی‌دی،

ریسنبر پــه خپله مقاله کښې پــه دې خبــره زور اچولی دی اودنورو دتأثیر یودلیل دا بولــی چــه له ډیرې زمانی راسی دافغانستان رسمی ژبه فارسی وه، مگر داخبره سمه نه ده، افغان ملت دنورو دتاثیر لاندی نه دی راغلی ځکه دافغان‌ملت دکلتور زده کړه دابنکاره کوی چه دا ملت خپل ځــانله ملــی خصوصیات اوجلا خواص اوممیزی لری‌چه دنورو تاثیرپکښې نه لیدل کیږی .

www.libtool.com.cn

مشهور شوروی موزیك پو هــا نــد پروفیسر بیلیایف په‌خپل هغه کارکښې چه دافغان دملی موزیك په باره کښې‌یې کړی دی داسی لیکی: داقوم خپل داسې ملی خپلواکی موزیك لری چه دنورو تاثیر پکښې نشته .

قوم جوړیدای او تشکیلیدای شی خوکــه په خپله ژبــه وگړیږی، دقوم په تشکیل اوجوړښت کښې داخبره شرطنه‌ده چه ددغه قوم ژبه دی دولتی وی (وگــوریء چه په اتــریش، مجارستان، هندوستان، پخوانۍ روسیــه اونورو هیوادونــو کښې چه قوی قومونه جوړ شوی دی دولتی ژبه پکښې

یوه وه مګر که دغه دقوم ژبه دولتی شی نوداکار ددغی ملی ژبې دانکشاف اوپرمختګ سره کومك کوی، هغه کارچه‌پەدې ژبه کښې روان وی هغه تیزوی اوملی کلتور هغې پانګې ته چه دژبې سره کلك ارتباط لری پوره وده او مرسته ورکوی لکه: هنری ادبیات، مطبوعات، تیاتر، رادیو، سینما، مکتب اوموزیك. له دې کبله ویلای شوچه ددولتی ژبې په حیث‌دبلې ژبې وجود دقوم اواولس دجوړیدو په لاره‌کښې خنډنه شی اچولی مګر په زیاته اندازه دقوم دپرمختګ اومزبوتیا په لاره کښې بندیز پیدا کوی .

www.libtool.com.cn

داچه دملت او اولس دژبې په ځای بله ژبه دولتی‌کیږی دادپخوانو فیوډالی عصرونو اووختونو خاصه ده، حتی‌په دغو عصرونو کښې کیدا شی چه مړه اوله منځه وتلې ژبه هم دولتی شی .

کوم علتونه چه دافغان ملت دجوړښت اوپرمختګ‌مخه‌یې نیولې ده یویې په ۱۹قرن کښې ددغه ملت ټوټې کېدل اوپه دوه برخو ویشل دی‌چه داکار د استعماری عام سیاست نتیجه ده.

ددوو جنګونو نه وروسته په ۱۸۹۳ کال کښی انګلیسانو

دهیورند دتړون له مخه افغانستان‌دسمندر داستفادې‌نه محروم

کړاویوه برخه ځمکه‌يې ورنه جدا کړه اوهمې‌يې داسې لـوبـه

www.libtool.com.cn

جوړه کړه چه پـه دې وروستيو اتلسو کـلو نو کښی يـې

دافغانستان او پاکستان مناسبات سره خړپړ کړل .

د ۱۹۱۹ کـال نـه وروستـه چـه افغـا نستان ددوه

(انګلو ـ افغان) جنګونو په نتيجه کښی خپلې خپلواکۍ تـه

ورسيد په دغه هېواد کښی دملی اقتصاد چارې ګړندۍ‌شوې.

داقتصادی اوکلتوری مهمو مرکزونو لکه کندهار اوکابل

نفوس په ډیرې چټـکۍ سره زيـاتيږی . په دې وروستيـو

پنځه ويشتو کلونو کښی دکابل داوسيدونکو شمېر د يولك

اوشلو زرو نه درې لکو اولسوزروته رسيدلی دی. يعنی‌تقريباً

يوپه درې زيات شوی‌دی اودکندهار اوسيدونکی له شپيتوزرو

نه يولك اوپنځه نوی زروته رسيدلی دی يعنی څه دپاسه درې

چنده زيات شوی دی (د ۱۹۵۸ کال احصائيه) .

دهېواد دعام اقتصادی چلښت له کاروان سره دهېواد

لري اوګوښه درې لګه د کـوڼر او اریوب درې سمې روانــې شوې دی .

داریوب (ځاځیو) په باره کښې افغانی لیکوال محمدحکیم اریوبی لیکی:

www.libtool.com.cn

داریوب او سیدونـکی قوم (ځاځـی) پخوا پوونــده ؤ، کسب یې مالداری وه، مګر د (۱۹۱۹) کال نه وروسته ددغه قوم ډیرو نماینده ګانو دلرګیو اوځنګلونو په تجارت شروع وکړه چه کابل ته دځاځیانو دیوې لویې برخې دراتګ اواوسیدانې یوعلت همدا دی .

ویلای شوچه افغان قوم په اوسنی وخت کښې اساساً سره راټول شوی اوتشکـیل شوی دی خــولا نورهم د دوی دراټولیدو کاروبار روان دی .

کابل مجله په خپلې ۴۷۸ ګڼه کښې لیکی: (دافغانــی ټولنې دتاریخی کتنې اوخیړنې نه دا ثرګندیږی چه افغانــی ټولنه قدم په قدم دفیوډالی خواص پریږدی اودسرمایه داری دانکشاف په لار روانه ده، داتګ یې نسبت پخواته ګړنــدی

اوتېزدی، داټولنه دبدلون په حال کښی ده مګر په اوسنی وخت کښې دا دبدلون حرکت دېخوا نه ډیرګړندی اوتېزدی).

همدا راز کابل مجله په خپله ۴۹۲ ګڼه کښې لیکي:

www.libtool.com.cn

دافغانی ټولنې دپراختیا پخوانۍ مرحله دملاکۍ مرحلې ته ورته وه او اوسنۍ مرحله یې دملاکۍ ټولنې نه دسرمایه‌دارۍ خواته دبدلون مرحله ده، داچه له‌کوم وخت نه افغانی ټولنې په دې موجوده دورې شروع کړې ده داخبره هم ښکاره ده، دخپلواکۍ دګټلو نه وروسته دادوره شروع شوې ده .

دختیزو اریایی ژبو په منځ کښې پښتو ترټولو لویه اوپراخه ده، په دې ژبه ترخورلسو ملیونو زیات (۱) خلک ګړیږی، ددې خلکو هېواد افغانستان او پښتونستان دی، داخلك که په افغانستان کښې اوسیږی افغانورته وایی اوکه دپښتونستان، ډیره اسمعیل خان اوبلوچستان په ولایتونو اوپه شمالی آزادو سیمو کښې چه دافغانستان په اوږدو کښی پرتې دی اوسیږی پښتانه ورته وایی .

---

(۱) دپښتو ژبې ویونکی اوس شلو ملیونوته رسیږی .
(رشتین)

دبونیر په سیمه، دپیښور په څمکه اودسوات اودیر

په نوابیو کښې یوسف زی قومونه اوسیږی چه شمېریې اته لکه خلك دی .

دمومندو قوم چه شمېریې ددری لکو په شاوخوا کښې

دی په دری برخو ویشل شوی دی:لوم‍ړی برخه یې دافغانستان

په ننګرهار کښې اوسی، دوهمه بـرخه یـې آزاده خاوره ده

اودریمه یې دپیښور په سیمه کښې مېشته ده .

خلیل چه دوی هـم دپیښور په سیمه کـښې او سیږی

مومندوته په لهجه اوقوم کښې ورنژدې دی .

د شینوارو قوم په دوه برخو ویشل شوی دی یوه برخه

یې دافغانستان په خاوره‌کښې اوسیږی‌اوبله یې دپښتونستان په خنډو کښې استوګنه لری .

دمومندو ښه سویلی خواته دخیبر دډرې په سیمه‌کښې

داپریدیو لوی قوم پروت دی، ددې قوم شمېر دوه نیم لکه‌دی،

دوی سره دجنوب له پلوه ورکزی همسایه ګان دی‌چه دوی‌هم دوه نیم لکه خلك دی .

دختېکو قوم چه د افغان په تـاریخ کښې شهرت لـری

داباسیند په بنی غاړه پروت دی، ددوی شمیر دري لکه دی، ددوی سره په خاوره اوژبه‌کښي نژدي خلك بنوځي دی.

وزیر اومسعود دوزیرستان په پراخی کښي اوسیږی، دوی څلور پنځه لکه خلك دی، ددوی یوشمیر خلك دنورو پښتنو قبایلو غوندی په افغانستان کښي اوسیږی.

دپښتنو قومونو په ډیر لوی گروپ درانی کښی بارکزی، پوپلزی، الکوزی ، اڅکزی، نورزی ، اسهاك زی اوالی‌زی ورگډیږی، داخلك دوه ملیونه دی، دا گروپ د افغانستان په لویدیزه برخه کښي اوسیږی، درانی دافغانستان په ټولو ښارونو کښی‌مېشته دی، دوی دمملکت په دولتی چوکیو اوعسکری بستونوکښی غټه برخه لری، داڅکزیو یوه برخه دبلوچستان په شمال کښي اوسیږی .

بل مهم گروپ دغلجی قومونو دی، ددوی شمیر یونیم ملیون‌دی،دوی دکندهارله علاقي نه نیولی ترنورستانه پوری اوسیږی، ددوی یوه برخه کوچان دی‌چه په ژمی‌کښی کوزی پښتونخواته ځی .

www.libtool.com.cn

دکاکړو قوم دهغو ځمکو په جنوب کښې اوسی په کومو کښې چه دورانی اوسیږی اوهم دبلوچستان په شمال کښې مېشته دی .

www.libtool.com.cn

ساپی قوم په ننگرهار کښې اوسیږی اوزوریې په دغه ځای کښې دی.

ځاځیان، منگل اوځدران دپکتیا په ولایت کښې‌اوسیږی، داولایت پخوا جنوبی ولایت نومیده .

برسیره په دغو پورته قومونو نور ډیر پښتانه قومونه او اولسونه شته .

پښتانه دافغانستان دټولو اوسیدونکو په نسبت‌په سلو کښې شپیته دی اوخرگند اکثریت لری .

کوچانو کلیوالی ژوندته ترجیح ورکړې‌ده اودا دبدلون دوره روانه ده، دزراعت دښه سیستم اودوچو ځمـکو داوبو لاندې کولو له کبله دکروندې نوې ځمکې منځ ته راغلی دی.

ډیرو قومی خلکو خپلې اصلی ځمکې‌چه خوییږی ورکښې اوسیدلی دی پرې ایښې دی، ښارونو اویانورو سیموته تللی اوهلته مېشته شوی دی .

دځمکو لږوالی ډیر پښتانه مجبور کړی دی چه ښارونو ته لاړشی اوهلته لاس مزدوری وکړی، ډیر اطرافی خلك په ښارونو کښې دودانیو، دکارخانو اوفابریکو په کارونو لګیا دی .

دمملکت په شمالی برخه کښې دپنځه ویشتو کلونو راهیسې دپومبې دپراختیا له کبله دکندوز ښار په نوی ډول جوړشو، په دې وروستیو کلونو کښې داښار نور هم پراخ اولوی شو اواهمیت یې زیات شوی دی، داښار دشیرخان دبندر سره چه دشوروی اتحاد په کومك آباد شوی دی نژدې پروت دی، دښار ډیره برخه پښتانه دی اود زاخیلو، ناصرو، لودیانو، اتمانزیو، خروټو اودوتانیو له قومونو څخه دی.

ناصر اوخروټی دتل دپاره مالدار وو اوکوچانی ژوندیې درلود مګر مونږ وینو چه کوچې پښتانه قومونه اوس دبدلون په حال کښې دی، دکوچانی ژوند نه کلیوال ژوند غوره بولی اودښارونو هستوګنی ته راګرځی .

څه رنګه چه دکندوز نفوس مختلف خلك دی اوهر قوم

لکه تاجك، ازبك، ترکمن اونور پکښې اوسیږی نــوپه پښتو

ژبه کښې نورلغات هم راننوتــی دی ، مثــلا افغانی لیــکوال

نظام‌الدین تهذیب په خیلی هغې مقالې کښې چه د(کندوزسره

آشنا شيء) ترعنوان لاندې یې لیکلی‌ده اوپــه ۱۹۵۹ کــال

کښې د کا بل مجلې پــه ٤٧٨ گڼــې کښی چــا پ شوې ده

داسی لیکی :

دکندوز پښتانــه جالــې ته قایق وایی حال داده چــه

پښتو خپل لغت ورته لری، دترکمنانو سره دمحاورې‌اوراشه

اودرشه له لارې نه دمملکت په شمالی برخه‌کښې پــه پښتو

کښې د (دشلمه) کلمه استعمالیږی .

دپکتیا خلك چه دمملکت اقتصادی ژوند سره آشناشوی

دی دکابل په لور ددوی راتگ اوهجرت لیدل کیږی اودځنګل

اولرگیو تجارت کوی، مثلا په کابل کښې اوس خلورزره‌کوره

ځاځیان اوسیږی چه پنځلس زره مېږه ورنه جوړیږی .

دنمارکی انسان‌پیژندونکی (فېردیناند) چه افغانستان‌ته

دپښتنو کوچانو دژوند سره د آشنا کېدو پــه غرض تللیؤ

داسې لیکی :

www.libtool.com.cn

دلغمان اوسیدونکی په اوسنی وخت کښې په قومی لحاظ
گډوډ دی، په دغه سیمه کښې درې توکمه اوسیږی، یو توکم یې
په (پشمیی) خبرې کوی او نور دوه یې په پښتو او تاجیکی
گړیږی .

دلغمان په غرنیو برخو کښې قومی جوړښت لاپه خای
پاتی دی مگر په هوارو برخو کښې یې بیخی تغیر خوړلی دی
دسړکونو دجوړولو اود ترانسپورت دښه والی له کبله
په دې وروستیو دیرشو کلونو کښې دمملکت داطرافو بیلوالی
له منځه تللی اوټولې لرې سیمې دخپلو مرکزونو سره تړل
شوی دی .

دشینوارو قوم چه دکابل اوپېښور ترمنځه دسړک په
غاړه پروت دی پخوایې جوپې کولې مگر اوس دلاریو اوموټرو
څخه استفاده کوی، ډیر موټر یې په لاس کښې دی چه په
انفرادی اومشترك صورت یې اخیستی دی .

عسکری خدمت اوښوونځیو قومی او اطرافی بیلوالی

www.libtool.com.cn

له منځه وړی دی، دمکتب اوعسکری خدمت له برکته دمملکت ډیرې لرې اوجلا سیمې دمرکزونو سره په تماس‌کښې‌دی .

یو اروپایی د ډیپلومـات په دې باره کښې لیـکلی دی:

www.libtool.com.cn

دمختلفو سیمو اوقومونو پـه مـنځ کښې د عسکری خدمت له برکته نژدیوالی راغلی دی ځکه عسکری دنده مختلفوګړی سره نژدې کوی اویوله بله یې سره ګډوی .

مونږ پورته وویل چه د پښتنو یوه مهمه برخه کوچان اونیم کوچان دی، ددې جملې نه ځینې هغه سوداګر کـوچان دی چه هرکال په منی کښې دکوزې پښتونخواجنوبی برخوته ځی اوپه پسرلی کښې بېرته افغانستان ته راځی، ددې خلکو شمېر اویا زروته رسیږی، ددې کوچانو په باره کښې‌معلومات ماته دنمارکی انسان پېژندونکی فېردیناند چه داډیر کـلونه کیږی دپښتنو کوچانو دژوند په کتنه بوخت دی راکړی دی، ددې کوچانو یوه برخه پرچون سامان ګلیوته وړی اوهلته‌یې په قرض اوپور سره خرڅوی .

دپښتنو په ځینو مهمو برخو کښې پښتنولی حاکمیت

لرى اودخلکو فيصلې اودلانجو پريکړه په همدغــه دود سره کيږى. مثلا په تېرا، اپريديو اونورو غرنيو سيمو کښې‌داکار عملى دى .

www.libtool.com.cn

پښتو دغږونو اوځښنى ګرامرى خواصو له مخه‌دختيزو اريايى ژبو په سهاکى ګروپ ورګډيږى، په دې ګروپ کښې برسېره په پښتو له مړو ژبونه سهاکــى او دژونديــو ژبــو نه شغنانى، واخانى، اشکاشمى، ايزګلامى اومنجمانى ژبې‌هم ورګډيږى، داژبې دافغانستان په شمال ختيز اودتاجــکستان دجمهوريت په جنوب ختيز کښې موجودې دى، په دغو ژبــو لږ خلک ګړيږى .

نووخبرونو اوپلټنو پښتو د (سهاکو ـ تخار) خلکوژبې‌ته ورګډه کړې ده، چه دغو خلکو دميلادنــه دوه پېړى د مــخه داوسنى افغانستان شمالى برخه (باختر) او ورپسې داوسنى سيستان خاوره لاندې کــړه او وروسته له دې دغو وګــړو داوسنى افغانستان دجنوبى برخــې اودبــلوچستان لــه لارو

داباسیند لاندینی برخی‌ته وربنسکته شول او ورپسې یې
هندوستان لاندې کړ، ددې خلکو ژبه د (سهاکو ـ ختن)
دخلکو ژبې سره نژدې ده .
www.libtool.com.cn
دومره خبره ده چه دپښتو لیکلی آثار کوم چه مونږ ته
معلوم دی اودسهاکوژبه دیونیم زرکلنۍدورې په حدودوکښې
سره بیل شوی دی نوله دې‌کبله دشپاړسمې پېړۍ‌نه‌وړاندی
په تاریخی پلان سره دپښتو ژبې په انکشاف دړنا اچولوپوره
امکانات نشته (۱) یوازې دپښتو دګرامری جوړښت اودلغاتو
داساسی پا نګو پـرتلنه د نـورو ختیځو اریایی ژبـو سره
امکان لری .
باید په دې‌هم پوه شوچه له ډیروخته راهیسی پښتانه

---

(۱) دامیر کروړ داشعارو اودپټې خزانې دپیدا کیدو
له برکته دپښتو ژبې ادبی تاریخ تراتمې پېړۍ پورې رسیږی
اونوی امکانات یې دتاریخی پلټنې دپاره پیداکړی دی .
(رشتین)

له نورو همسایه قومونو سره راشه اودرشه لری چه دې کار بې‌شکه په پښتو ژبې تـاثیر اچولی دی چـه دټولونه لوړی داتاثیر په لغاتو کښې لیدل کیږی .

www.libtool.com.cn

ددې دپاره چه دپښتو ژبې په چلښت اوخـه رنـګوالی وپوهیږو لوړی باید ددې ژبې په ګرامری خصوصیاتو اوغږ پوهنې لنډ نظر واچوو اوبیا دمقصد خواته لاړ شو .

پښتو دچوپو تورو په ډیروالی سره‌دنورو ژبونه امتیاز لری، په دې ژبه کښې دیرش چوپ توری موجود دی، دپښتو چوپ توری په هندی ژ بـو کښې شته مګر د ایـرانی ژبـو (فارسی او تاجیکی) نه ددې ژبی بېلوالی په (څ،ځ) اوداسې نورو تورو سره راغلی دی .

هغه آوازونه چه دادا په وخت کښی یې دژبې سردتالو ګومبت ته ور اوړی په لاندې ډول دی :

(ړ،ډ،ڼ،ټ، ښ) .

د(ږ) آواز په لویدیځه لهجه کښېد (ژ) غوندې دی اوپه ختیځه کښی د(ګ) په شان دی مګر ددې‌توری دپاره‌په‌غلجیی

لهجو کښې یودریم متوسط آواز شته چه دختیځی اولویدیځی لهجو ترمنځ ادا کیږی .

د پښتو ختیځی اولویدیځی لهجی د (ښ) په ادا کښې

www.libtool.com.cn

هم سره مختلفي دی، په لویدیځه لهجه کښې داتوری د (ش) غوندی ویل کیږی اوپه ختیځه کښې د (خ) په شان اداکیږی.

باید ووایو چه په لویدیځه لهجه کښې (ښ) کـتې مټ دساده (ش) غوندې نه ویل کیږی‌بلکه فرق‌لری، دافرق تاسې په دې جوړه کلمو کښې پوره لیدلای شیء: (ښادی، شادی۔ ښی، شی) .

د (ډ) او (ټ) توری دغاښیزو تورو «د» او «ت» نه پوره فرق لری، د (ډ) او (ټ) دویون په حالت‌کښې دژبې‌سرنسبتاً شاته ورگرځی .

د (ړ) توری په پښتو کښې یولـه سختو تورو څخه‌دی اومخصوص مشق غواړی، ددې توری دویون پـه وخت کښې دژبې سر دتالودگومبت سره پیوست کیږی. (ړ) بـاید د(ر) غوندې ونه ویله شی اونه باید د (ل) غوندېوویله شی اوکه نه دکلمې معنی تغیر کوی .

د (موړ) او (مور) کلمې نه بنايي چه يورنګ ولوستل

شي ځکه دابېلې بېلې کـلمې دی اوفرق يې پـه همدې توری راغلی دی .

www.libtool.com.cn

د (ړ) په شان د (ڼ) توری هم دسختتو تورو له جملـې

څخه دی، په پښتو کښې داسې کلمه نشته چه په (ڼ) شروع شوې وی ځکه (ڼ) دکلمې په سر کښې نه راځی .

په پښتو ژبه کښې د (خ) توری ډېر اوریدل کيږی لکه خوك، خه، خا، اونور .

د (ف) توری چه شونډيز ، غابنيز تـوری دی يـوازې

دپښتوپه هغو کلموکښې ليدل کيږیچه دنورو ژبونه اخستل

شویوی، داحرف په پښتو کښې کـله په (و) بدليږی لـکه

(افغانی) چه پښتانه يی (اوغانی) وايیاوزياتپه «پ»بدليږی

لکه دعربی (فکر) چه پښتانه يې (پـکر) لولی، هو! يـوازې

د (اف) په لفظ کښې پښتانه په خپله په (ف) خوله خوځوی.

په پښتوکښې د (و) توری معمولا غابنيز دی، په تېره

بیاچه دکلمې په آخرکښې راشی مـګر دشونډيز چوپ توری

غوندی همويل کيږی کله چه په منځ دکلمې کښې راغلی وی.

دژبې دمخکینی برخې دچوپو تورو (د،ت،ن،س) ویون کټ مټ دروسی ژبې د (د،ت،ن،س) غوندې دی اوکوم فـرق نه لری .

www.libtool.com.cn

دپښتو (ژ) او (ش) دروسی ژبـې د «ژ» او «ش» خخه نرم دی اوپه ویون کښې پوستوالی لری .

دپښتو (ل) دروسی (ل) سره نـژدې دی، بې دهغه«ل» نه چه د (الله) په کلمه کښې راغلی دی .

(ب) او (م) دروسی «ب» او «م» غوندې دی یوازې دومره خبره ده چه (ب) دکلمې په آخرکښې امـکان لری چه په (و) بدله شی .

د (ق) حرف دپښتو په هغو کلماتو کښې لیدل کیږی چه دعربی یاترکی ژبو خخـه اخستل شوی وی، دادپښتو خپـل توری نه دی، پښتانه داتوری په (ك) بدلوی اوکله کله په (خ) بدلیږی لکه (وقت ـ وخت) اوکله پـه (غ) هم بدلیږی لـکه (قران ـ غران) .

(ع) او (ح) یوازې په عربی کلمو کښې مـوندل کیږی،

(ع) یاپه (ه) بدلیږی اویاله منځه وځی مګر کله چه له منځه
وځی نوضرور همسایه غږیز توری ته تغیر ورکوی .

په پښتو کښی ابتدا په ساکن راتــلای شی، حتی دوه
ساکنه هم دکلمې په سر کښې ممکن دی لکه (سخوندر) .

www.libtool.com.cn

مونږ مخکښې وویل چه پښتو دیرش چوپ توری لری،
همدا راز اتــه غږیز تــوری هم لــری چه پــه دې ډول دی:
(ا،ه،ۀ،ی،ې،ۍ،ی،و) .

زورکی چه یومنځنی حرکت دی دپښتو ژبی دخصوصیاتو
نه ګڼل کیږی، ددې لاندې جوړه کلمو دپرتلنې نه تاسې زورکی
معلومولای شیء : (ګل) دمشترك په معنی، (ګل) دپسه په معنی
(تبره) لکه تبره چاړه، (تبرۀ) لکه تیرۀ چاکــو، «پل» دپښی
اثر، (پل) دبخښش په معنی، ددې جوړه کلمو دوهمې کلمې
زورکی لری .

په پښتو کښی هغه کلمې چه الف لری دهغو کلمونه جلا
دی چه یوازې زور لری، دالاندې جوړه کلمې ولولیء : بار ـ
بر، وار ـ ور، لاس ـ لس، هار ـ هر، اوداسی نور .

PROPERTY OF ACKU 1491

د (ع) او (ه) توری پښتانه پــه ځینو ځایــو نو کښې

د(ې) غوندی لولی لکه (طالع) چه دوی یې طالې او «مهربانی»

چه دوی یې مېربانی لولی .

په پښتو ژبه‌کښې خج ډېر اهمیت لــری، خج آزاد دی

دکلمې په هره هجا راتلای شی مگر په لومړۍ هجا نسبتاًلږ

راځی لکه (اسمان) دلته په دوهم‌الف خج دی، (تالنده) په‌الف

خج دی، (ژرنده) د (ر) نه وروسته په زوربانډی دی «ملګری»

د «ګ» نه وروسته په زورکی باندی دی .

www.libtool.com.cn

هغه کلمې‌چه دحروفو روڼ اوجــوړښت یې یوشان دی

دخج په ذریعه یې معنی سره بېلیږی لکه (پېښې) که خج په

لومړۍ (ې) راشی نوحوادث ورنه مرادیږی اوکه په دوهمی

(ې) راشی نودتقلید معنی ورکوی،یالکه (جاله) که خج‌اوفشار

په الف واچول شی نومعنی یې دمرغیو آشیانه کیږی اوکــه

خج په (ه) راشی نودخیګونو دکښتۍ معنی ورکوی .

کله چه په کلمو کښې بدلون او تغیر راشی دا امــکان

هم شته چه خج دیوځای نه بل‌ځای ته نقل شی لکه (پښتون)

چه خچ په (و) باندې دی مگر په (پښتانه) کښې خــچ د «ن»
نه وروسته په زورکی دی، یاداسې نور درواخلیء ۰

هغه غږیز توری چه خچ لری اوږده اداکیږی اوهغه چه
خچ نه لری هغه لنــډوی، دعلت توری چــه د خیشومی (ڼ)
ترخنگه واقع شی هغه هم دغسی صفت پیدا کوی ۰

برسېره په دې چه دکلمو په هجاؤ بــاندې خچ راځــی
دجملې اجزاهم خچ لری، دیوه گروپ دکلمو په منځ کښې‌چه
کومه ډیره مقصودی وی هغه مخصوص فشار اوخچ غواړی‌چه
په دې وسیله دنورو نه توپیر پیدا کوی ۰

دهمسایه ژبو دتاثیر له کبله دپښتو په ځینولهجوکښې
ددغې ژبې دعلت تورو څه تغیر کړی دی اوخپل اصلی‌آوازیې
بدل کړی دی مثلا دکاکــړو په لهجه کښې (توری سترگــی)
د اوږد (و) په ځای په څرگند (و) ویل کیږی ۰

دمختلفو لهجو دجریان په نتیجه کښې په ډیرو کلمــو
کښې حرفونه سره مخکښې او وروسته کیږی اوځای بدلوی
لکه (ورځ– روځ، مځکه – ځمکه، اوستری– وروستی،ولړه –

لوزه، ولیدل ـ لـویدل، اوریدل ـ ارویدل، همدا راز ددغـو راتلونکو کلمو په سرکښې تبدیل او تغیر ډیر لیدل کیږی :

لمر ـ نمر ـ نور ـ مر، لمسی ـ نمسی ـ مسی اوداسې نور
www.libtool.com.cn
چه دې کار دلیك دود په مسایلو اودقاموسونو په ترتیبولـو کښې گرانی پیدا کړی دی . (۱)

پښتو خپل مخصوص گرامر لری چه دفارسی اوتاجیکی نه بیـل دی، پښتو صفت دخپـل موصوف سره په تـذکیر اوتانیث، افراد او جمعه کښې مطابق وی لکه تورمېز، تـوره تخته ، تورې سترگې .

اسم ذات، اسم صفت، اسم عدد اواسم ضمیرپه پښتو کښې تصریف کیږی یعنی دوه حالته لری یویې اصلی‌اوبل‌یې فرعی، مثلا (سړی) په ملینه (ی) مـفرده صیغـه ده اواصل حالت دی اوکه عامل وربانډی‌راشی او وویل شی (دسړی‌کار

---

(۱) داگرانی اوس له منځه وتلی دی اودمعیاری لهجی دخوښوونې په وجه یو یادوه شکله غوره بلل شوی دی .
(رشتین)

باید معلوم وی) په خرگنده (ی) دلته هم مفرده صیغه ده مگر په فرعی حالت کښي یعنی سړی په خرګـنده (ی) هم مفرده صیغه ده اوهم دجمعي ده، په فرعی حالت کښي مفرده صیغه ده اوپه اصلی حالت کښی دجمعي صیغهده، دجمعي په صورت کښي فرعی حالت (سړیو) راځی لـکه (دسړیوکـار دهېواد آبادول دی) ، یالکه (پښتون) چـه فرعی حالتيي (پښتانه) دی، دلته تاسي وینیء چه پښتون او پښتانـه دواړه مفردي صیغی دی مگر پښتون‌په اصلی حالت‌کښی مفرد دی‌اوپښتانه په فرعی حالت کښي مفرد دی اوکه پښتانه په اصلی حالـت کښي واخلو نوبیاجمعه ده چه فرعی صورت یي (پښتنو)راځی یاداسي نور مثالونه درواخلیء .

د پښتو د افعالو سیستـم یـوه انـدازه سختی لـری اوخصوصاً بیا گردانونه یي‌په دریو اړو زمـانو کښي پـوره سخت دی .

د پښتو افعال دوه حالته لری یو استمراری بل مطلق، استمراری لکه (خوړ) اومطلق لـکه (وخوړ) .

www.libtool.com.cn

باید داخبــره زده شي چــه مطلق په خــو شیونو سره

راتلای شي، لومړی د (و) په زیاتوالی سره لکه (ورسید) چه

استمراری صورت یې (رسید) دی، (ونیسه) چه استمراری

صورت یې (نیسه) دی اوکله د (کښې) په زیاتوالی سره هم

راځی لکه (کښېږده) چه استمراری صورت یې (ږده) دی.

دوهم دمعاون فعل په کــومك سره لکه (تېرشه) چــه

استمرار یې (تېریږه) دی.

دریم دخچ په بدلون سره لکه (پرېووت) که خچاوفشار

په (ې) راشي نومطلقه ماضي‌ده‌اوکه په (و) راشي‌نواستمراری ماضی ده .

د حال په صیغو کښې دټولو غایبو دپاره‌یوه صیغه‌راځی

لکه (کوی) مثالونه یې په دې ډول دی: (دی‌کار کوی، داکار

کوی، دوی کار کوی .

دپښتو په خصوصیاتو کښې یوه داقاعده هم ده چه په

متعدی ماضی کښې فعل په تذکیر اوتانیث او افراد اوجمعــه

کښې دمفعول تابع وی نه دفاعل اوداهم یادساتل په‌کار دی

www.libtool.com.cn

چه فاعل به په فرعی حالت کښی وی لکه (ماکتاب‌واخیست)، (سړی «په‌خرگنده ی» کتاب‌واخیست)،(سړیوکتاب‌واخیست) دلته تاسې وینیء چه په پورته دریواړو حالتونو کښی فعل
www.libtool.com.cn
(واخیست) دمفرد مذکر په صورت راغلی دی اوداځکه چه مفعول (کتاب) په دریواړو صورتونو کښې مفرد مذکر دی اوفاعل‌ته (ما، سړی، سړیو) کوم‌اعتبار نه دی ورکول شوی اوپه دې مثالونوکښې داهم وینیء چه فاعل په فرعی حالت کښی دی ځکه(ما) د(زه) فرعی‌حالت‌دی او«سړی»په خرگنده‌ی د (سړی) په ملینه‌ی فرعی حالت دی او (سړیو) د «سړی» فرعی اودوهم حالت دی .

پښتو ډېرې لهجې لری مگر په دوه لهجو کښی سره خلاصه کیږی چه یوه ختیځه او بله لویدیځه ده، لکه چه‌مونږ مخکښی ورته اشاره وکړه، ددې دوه لهجو لوی تفاوت یو په (ښ) کښی دی چه لویدیځ یې تقریباً د (ش) غوندی‌وایی اوختیځ یې د (خ) په شان وایی اوبل په (ږ) کښی دی‌چه په

لویدیځه لهجې کښې د (ژ) غوندې ویل کیږی اوپه ختیځـه کښې د (ګ) په شان ادا کیږی .

ددې دوه لهجو دغه لاندی فرقونه هم دیادونې دی :

www.libtool.com.cn

هغه مونث اسمونه چه چه آخر کښې بې خچه (ه) لری لکه (سترګه) په ختیځه لهجه کښې دجمعی اودتغیر په حال کښې مجهوله (ې) راځی لکه: (سترګې) اوپه لویدیځه کښې په څرګنده (ی) راځی لکه (سترګی) .

هغه مونث اسمونه چه په آخر کښې الف لری لکه(غوا) دختیځ ګروپ دیوسف زیو په لهجه کښې مفرد اوجمع‌یوقسم استعمالیږی لکه یوه غوا، پنځه غوا. (۱) مګر دومندوپه‌لهجه کښې چه دوی هم دختیځ ګروپ له جملې نه دی دجمعی‌صیغه

---

(۱) دغه خبره سمه نه ده. دغوا کلـمه په ټولو لـهجو کښی‌قیاسی جمعه لری: غواوی، غواګانې، یوازی کله کله‌مفرد لفظ (غوا) دجنس په توګه دجمع په ځای کښې هم ویل‌کیږی.

(رشتین)

(غواوې ـ یاغواګانې) استعمالیږی، ددې لهجی فرقدلویدیځی لهجې سره یوازې په (ی) کښی دی چه لویدیځ یې‌په خرګنده (ی) وایی .

www.libtool.com.cn

په لویدیځه لهجه کښې دجمعی مذکر دپاره سوفکس (ان) راځی تردې چه په بې سا جمعـوکښی همدغه سوفکس ویل کیږی لکه نوم ـ نومان .

د (دوه) عدد په ختیځه لهجه کښې دمونث شکل‌نه لری اوویل کـیږی دوه سړی، دوه ښځی مـګر په لویدیځه کښې دمونث دپاره (دوې) ویل کیږی مثلا دوه سړی، دوې ښځې.

په لویدیځه لهجه کښې دجمعی مخاطب دپاره د (است) خاتمه راځی‌لکه تاسې‌وایاست، تاسې‌تېریداست، تاسې‌یاست.

مګر په ختیځه کښی بیا فعـل داخاتمـه نه لری هلته داسی ویل کیږی: تاسی وایيء، تاسې تېریدیء، تاسې يیء. ددې توپیر سره سره په لویدیځه لهجه کښې دمفرد غایب مذکـر دپاره په ماضی فعل کښې د (ی) خاتمه راځی لکه (ورسیدی) چه په ختیځه کښې (ورسېد) ویل کیږی .

په لویدیځه کښي د (پر) ادات استعمالیږی چــه همدا
ادات بیا په ختیځه کښي په (په) ویل کیږی .

په ختیځه لهجه کښي د (نــه) لاحقــه راځی چه بیا پــه
www.libtool.com.cn
لویدیځه کښی (ځخه) استعمالیږی .

(په ښار کښي) دا عبارت پــه ختیځــه اصطلاح کښي
(ښار کښي) ویل کیږی، مثلا ښار کښي وم .

دغه ډېر ویل کېدونکی مصدر (شول) په لویدیځه‌کښي
اکثر په (سول) سره ویل کیږی .

سره ددې‌چه په لهجــو کښي تــوپیر شته ، دختــیځو
اولویدیځو لهجوخلك په ښه شان‌سره کولای شی چه‌یوتربله
سره ترډیر وخته وګړیږی اوپه مطلب سره وپوهیږی .

پښتو مختلفي اوډېري لهجي لری‌چه تراوسه پوري‌ټولي
په پوره اندازه سره نه دی څېړل شوی .

د (ګریر سون) په کتاب کښي دپښتو لهجو دیوې‌برخي
مختصر خواص بیان شوی دی اودهغو نموني ورکښي راغلی
دی مګر پوره معلومات اوکافی مواد ددغو لهجو په باره کښي

دناروېژی (مارگینستیرنې) په‌کارونو کښې ځـای شوی دی اوهلته پوره مطالعه کیدای شی .

تراوسه پورې په دې باره کښې کار نه دی شوی چـه ادبی ژبه څومره تاثیر په لهجو اچوی، دملی ژبې دپراختیـا په وخت کښې دغه تاثیر په ښوونځی، اردو اوپه دایروکښی ډیر قوی دی .

دپښتو هغه قاموس چه دپښتو ټولنې له خوا چاپ شوی دی ددې خبرې ښه مثال دی چـه پښتو مختلفې لهجې لـری اودنورو ژبو لغات هم ورکښې ننوتی دی .

سره ددې چه گرامری جوړښت مختلف اودلغاتو پانگی یورازنه دی بیاهم دپښتو لهجو نه یوه متحده ژبه جوړه ده، دمختلفو لهجو خلك کولای شی چه یوتربله سره خبری اتری وکړی اویوبل‌ته خپل مطلب ښکاره کړی، مثلا وردگی کولای شی‌چه دوزیرستانی سره خبری وکړی، وزیری کولای شی‌چه دمومند سره وگړیږی، مومند کولای شی چه دمنگل سره‌مرکه وکړی، منگل کولای شی چه قطغنی سره خبرې اتری وکړی،

www.libtool.com.cn

قطغني كولای شی چه دشنواری سره مفاهمه وکړی‌اوشنواری کولای شی چه دهراتی پښتانه سره آزادې خبری وکړی ٠

د خلیل مومندو یا پېښوری لهجـه ختیځې لهجی تـه منسوبه ده، ددې لهجی له خواصونه یوادادی چه (ژ) پکښې په (ج) بدلیږی، لکه (ژوند) چه دوی «جوند» وایی، په ماضی کښې دمفرد غایب دپاره مثلا د (راغی) په ځای (راغلو) وایی، د (ورسید) په ځای (ورسیدو) ویل کیږی ٠

دربط ادات (دی) په دې لهجه کـښې د (دې) غـوندی ویل کیږی، پېښوری لهجه دختیځی ادبی ژبې دپاره اساس گرځېدلی دی ٠

غلجی لهجه په ختیځ گروپ کښې دویونکو له حیثـه ترټولو زیاته ده، د (ږ) او (ښ) پـه آوازونـو کښې دالهجه ځانله خپل خصوصیت لری، دضمیرونو په ویون کښی دنورو لهجونه بېلوالی لری، مثلا د (زما) په ځای دوی (دما) وایی، دستا په ځای (دتا) وایی، دتلـل دمصدرنه په مطلقه مـاضی کښې دنورو ختیځو لهجو غوندې (لاړ) وایی چه داصورت بیا په لویدیځه لهجه کښی (ولاړ) ویل کیږی ٠

www.libtool.com.cn

باید ووایو چه ډېر لویدیز غلجیان‌کندهاری پښتووایی.

یوسف زایی لهجه دنورو لهجونه په دې کښې امتیاز لری‌چه دوی (ږ) کټ مټ د (ګ) غوندې وایی او «ښ» عیناً

www.libtool.com.cn

دساده (خ) په شان تلفظ کوی، د (ځ) توری د «س» غوندې وایی لکه (ځوك) چه دوی یې (سوك) وایی. همدا راز «ځ» په ساده (ز) بدلوی او (ژ) په «ج» بدلوی لکه «ژرنده» چه په دې لهجه کښې جرنده ویل کیږی .

د (ته) لاحقه د (له) غوندی وایی، مثلا د «ماته»په ځای (ماله) وایی، د (په) ادات په دې لهجـــه کښې د «پا» غوندی ویل کیږی او د (به) مشهوره علامه د (با) غوندې وایی لکه (خیل پلارته با «به» ورشم) (۱) .

په دې لهجه کښې ډېر آثار لیکل شوی‌دی اوډېرادبیات

---

(۱) دلهجو ددغه اختلاف سره سره بیاهم په لیك دود کښې مهم فرق نشته او (په) او (به) په همدغه متحد معیاری شکل لیکل کیږی .

لري. داپريديو لهجه يوه له هغو لهجو نه ده چه دختيځو لهجو په منځ کښې پوره بيلوالی لري، د (پلار)په ځای (پلور) وايي، د (ګار) پ، ځای (ګور) استعمالوي، د «لاس» په ځای «لوس» وايي، د «درته» او (ورته) ضميرونه دوی (دېرته) او (ويرته) وايي، دظرف کلمه (دلته) د «دېلته» غوندې تلفظګوي اوخصوصاً ډېر بنګاره توپير په دغو راتلونکو ضميرونوکښې ليدل کيږي: د (زما) په ځای ددوی په لهجه کښې (اېما) ويل کيږي، د (ستا) په ځای (اېتو) ويل کيږي، «دهغه» په ځای پکښې (ايغه) وايي اود (دهغوی) په ځای اېغو ويل کيږي.

www.libtool.com.cn

دبنګښ لهجه دپښتونستان په لويديز کښې ويل‌کيږي، ددې لهجې دخصوصياتو نه د(خليل مومندو غوندې) دماضي فعل دغايب په صيغه کښې د «و» دتوری زياتوالی دی مګر دخليلو په لهجه کښې د «و» توری ضرور زياتيږی اوپه دې لهجه کښې ضروری امر نه دی کله پکښې خفی «ه» هم د «و» په ځای راځي لکه د(ورسيد) په ځای دوی ورسيدو ياورسيده وايي، په دې لهجه کښی «خ» د (س) غوندی ويل کيږی‌او(خ)

ورکښې د «ز» غونډې ده، داهم باید وویل شی چه دفعل‌حال دغایب صیغه یعنی (کوی) په دې لهجه کښی (کــی) غونډې ویل کیږی، داهم امکان لری چه دالهجه دخلیل مومندودلهجی
www.libtool.com.cn
یوجز وګڼل شی ·

په لویدیز کښې ترټولو زیاته خپره لهجه دورانی‌لهجه ده، ددې لهجی ستر خصوصیت په افعالو پـورې د (است) لاحقه ده ـ (تاسی‌ولاړ است، تاسی‌وایاست)، په ماضی فعل کښی داسی ویل کیږی:

(ورسیدی، ځواب یې ورکی.)

د (پر) ادات دلویدیزی لهجی له خصوصیاتو نه دی ، وګوریء چه ګــل پاچا الفت د (پــر) دادات په بــاره کښی خه لیکی :

(که خه هم (پر) او «په» غیر مهمې کلمی ښکاری مګــر دادبی شکل په بیلوالی کښې ددوی اهمیت ډېر لوی دی.)

په دورانی لهجه کښی د (کړل) دمصدر نــه لنډ شکل ډېر استعمالیږی مثلا (راکه!) بې (ړ) ویل کیږی، د «شول»

مصدر د «سول» غوندی ویل کیږی (راسه!) وایی .

ددې لهجې دمتنونو نمونې محمدګل نوری په دوه ټوکه (ملی هنداره) کښې راوړی دی چه په کابل کښې دپښتوټولنې له خوا چاپ شوې ده، ددې دوه ټوکـو ټـول مطالـب قصې اوافسانې دی مګرله بده مرغه‌چه عربی‌توری دلهجوخصوصیت نه شی څرګندولی .

دختکو لهجه یوه مهمه لهجه ده ځکـه دخوشحال خـان نه نیولی ترزمونږ دزمانې پورې دغه قوم ډېر اوښه لیکـوال لری، د (ورته) ضمیر په دغه لهجه کښی د (وېرته) غوندې ادا کیږی، په دې لهجه کښی‌هم «څ» په «س» او «ځ»په ساده (ز) بدلیږی مګر نه دټل دپاره، شخصی ضمیر (زه) د «زې» غوندی او «ته» د «تې» غوندې ویل کیږی، دختکو لهجی‌سره بنوځی لهجه ملګرې کیږی .

دکاکړو لهجه له بده مرغه تراوسه پوری نه ده څیړل شوې، ددې لهجی دخصوصیاتو نه یودادی چه مجهول (و) په معروف (و) سره بدلوی لکه (تورې سترګې) چه دوی یې په معروف «و» سره وایی .

دمروتو لهجه هم پوره نه ده ـ مطالعه شوې .

وزیرستانی لهجه دنښو له کبله یوه مهمه لهجه ده، دالهجه په ختیز گروپ کښې داپریدیودلهجې سره سرخوړی،

www.libtool.com.cn

په دې لهجه کښې معروف (و) په معروفه (ی) بدلیږی لکه (مسود) چه دوی یې (مسید) وایی اومجهول «و» ورکښې په مجهوله «ې» اوړی لکه «مور» چه دوی یی «مېر» وایی یاخلور چه دوی یې خلوېر وایی، د (کښې) لا حقه د (کشی) غوندی وایی چه دالاحقه په ختیزې لهجې کښې د (کې) غوندی اوپه لویدیزی کښې د . کی په معروفه «ی» ویل کیږی .

دوزیرو سره دنـورو پښتنو راشه درشه څـه گرانـه غوندې ده لکه چه دې کارته (لوریمر) چه خپل منوگراف یې دوزیرې لهجې په باره کښې لیکلی دی اشاره کړې ده. (۱)

---

(۱) څه رنگه چه دنورو پښتنو راشه درشه وزیرو سره لږه ده نوددوی لهجه نگه پاتې شوې ده اونورو لهجوورباندی تاثیر نه دی کړی اوهمدا وجه ده چه وزیـری لهجه دنـورو پښتنو دپاره څه ناآشنا غوندې ده . «مترجم» .

نوموړی لیکی: (تقریباً دهرکلی لهجه د بل کلی د لهجی نـه بېله ده، تردې چه دالهجه دومره ګډه وډه ده چه کله کله یوه کلمه هماغه یوسړی په بېل بېل ډول وایـی مـګر سره ددې توپیره بیاهم دوه وزیریان یوتربله سره په آزاد ډول خبری اومفاهمه کولی شی ... وزیری لهجه په صرف، په لغاتـو اوحتیپه اصطلاح ګانو او عباراتو کښې په پوره اندازه سره دهغی لهجی نه چه دکوهـاټ اوپېښور پـه سرحدونو کښې ویل کیږی توپیر اوبېلتون لری. ... چیری دشمالی ځایونـو سړی دوزیری سره چه دواړه ګرځنده خلك نه وی دلومړی ځل دپاره یوځای شی نوپه تکلیف سره به یودبل په خبـرو پـوه شی اودا امـکا ن هـم شته چه په ځینو شیانـو سره ونه پوهیږی مګر دومره خبره شته چه دا دواړه ډېر ژریودبل ژبه زده کولی شی خومانه دامعلومـات نشته چه ګـوندی دبلی سیمی کوم پښتون به وزیری لهجه زده کړی وی اوپه هغی به ګړیږی) .

تراوسه پوري تقریباً د ځاځیو، ځدرانو اومنګلوپه‌لهجه

www.libtool.com.cn

كبنبي كوم معلومات نه ؤو مگر په ۱۹٦۱ كال كبنبى د كـابل مجلي په (٥٠١) گنى كبنبي دلوړى ځل دپاره يوه اوږده‌مقاله دمحمدصديق روهي په قلم (دخوست محلي لهجى) چاپ‌شوه،
www.libtool.com.cn
ددي مقالي نـه معلوميږى چه دا لهجه پـه (واويـز) گـروپ ورگډيږى يعنى الف پكښى په (و) بدليږى لكه (كتاب) چـه دوى‌يى (كتوب) وايى او (لاړ) په لوړ تلفظ كوى. برسيره په دي ددي لهجى خلك مجهول (و) په مجهوله (ې) بدلوى لـكه «گوره» چه دوى يى (گيره) وايى اومعروف (و) په‌معروفه «ى» بدلوى لكه (درومى) چه دوى يى (دريمى) اداكوى يالكه «نوم» چه دوى يى «نيم» وايى (۱) .

---

(۱) دښاغلي اسلانوف دغه مقاله يوه درنه علمي مقاله ده اوپه لهجو كښى يې زيات لټون كړى دى.كه څه هم‌په‌ځينو مثالونو كښي ورسره موږ اختلاف لرو مثلا دخوست‌په‌لهجه كښي پـه (و) باندى دالف او په (ى) بـاندى د «و» بدلونـه دوزيرستان او اپـريدو دلهجو مهـم امتياز دى چه دخوست لهجه هم دهغو تابع ده اوكوم ځانله اختصاص نه لرى .
(رشتين)

دټــولو پښتنو دلهجو نه وانيځى لــهجه زيات ببلتون

لری تر دې چه مار گنستهرن ليکی چــه دالهجه امــکان لری ی

چه يوه بله مخصوصه ژبه وی .

www.libtool.com.cn

په ۱۷٤۷، ع کال کښې چه د کــندهار ښار دافغانستان

پايتخت شو له هماغه وخت نه داتلسمی پېړی تر آخره پوری

دټولو جنوب لويديزو پښتنو دپاره کلتوری او اقتصادی مرکز

وگرځيد ، دورانی لهجه په دغه وخت کښې قدم په قدموسيعه

اوپراخه شوه؛ دقومی لهجی نه يــې دټول کــندهار د خاورې

لهجى ته يې ارتقا وکړه .

احمدشاه بابا دکندهار په ښارکښې قومونو ته پهبيلوبيلو

کنديو کښې ځايونه ورکړل (مثلا ترنن ورځی پوری دانــوم

شنته دبامېزو کوڅه) .

دټول ښار لهجه دورانی لهجه شوه په کومه چه په خپله

احمدشاه بابا گړيد، ډېرو لويديزو غلجيانو کندهاری لهجه

ومنله ، مثلا هغه لوړی پښتو درسی کــتابونه چه مــولوی

صالح محمدخان چه په خپله غلجی دی ليکلی دی هغه په کند هاری

(دورانی) لهجه دی لکه چه دا مطلب په خپله مولف دلومړی کتاب په سریزه کښې څرګند کړی دی مګر اوس په افغانستان کښې په زیاته اندازه غلجیې لهجې هم پرمختګ کړی دی او استعمال یې ډېردی، ددی خبرې دلیل دانه دی چه ګوندې ډېر لیکوال او ژورنالیستان غلجی لهجه لیکی اوددې لهجې ښېښتنان دی بلکه دلیل یې دادی چه پایتخت (کابل) په داسې سیمه کښې پروت دی چه شاوخوا ورنه زیات غلجی قومونه پراته دی او په خپله په ښار کښې هم ډېر اوسیږی .

د یوه ادبی فورم په جوړیدنه کښې د دواړو لهجو دخصوصیاتو یوځای کېدل یوضروری امر دی اودادی مونږ وینوچه ختیز پښتانه د (یــیء) په ځای (یـاست) او د «په» ادات په ځای «پر» وایی او همداسې نـور . دلویدیزی پښتـو خصوصیات اوس په ختیزی کښې رواج لری اوله بلی خـوا لویدیز پښتانه هم دختیزی لهجې دخصوصیاتـو نه استفاده کوی مثلا د (خخه) په ځای د (نه) لاحقه استعمالوی .

www.libtool.com.cn

باید وویل شی چه دلویدیزی ادبی پښتو اساس‌دورانی
لهجه ده لکه چه دختیزی ادبی پښتو اساس پېښوری
لهجه ده .

www.libtool.com.cn

د صالح محمد خان درسی کتابونه، دپنزل گرامر اودشوروی افغان پیژندونکی لیبیدیف گرامر لویدیزه لهجه معرفی کوی اودبدیعی نثر نمونی یې دبېنوا، زمریالی اونورو په آثارو کښی دی او دقاضی رحیم الله خان دوه کتابونه دختیزی پښتو دپاره خدمت کوی اود بدیعی نثر نمونی یې دمنشی احمدجان اونورو په آثارو کښی لیدل کیږی .

افغان ملت دخپلو خاصو تاریخی شرطونو له مخه جوړ شوی دی، مونږ په څرگند ډول نه شوویلای چه د (پښتون اوپښتو) نومونه کله پیدا شوی دی خو هغه‌یادداشتونه چه دلوړی ځل دپاره زمونږ گوتوته راغلی دی اوددې قوم یادونی پکښې شوی دی هغه د شپږمې عیسوی پېړ ی سرحدته رسیږی .

دشپاړسمی پېړی‌په کتابونو اوآثاروکښي د(پښتونخوا)

ذکر ډېر راغلی دی، پښتونخوا دپښتنو سیمې یا هیواد تـه وایی، نورو ملتونو ټولو پښتنوته (افغان) وایه او اوس هـم افغان ورته وایی ۰

www.libtool.com.cn

دپښتنو تاریخ اوډژوند کارنامې‌یې په لومړیو اومنځنیو پېړیو کښې په کافی اندازه سره نه دی څېړل‌شوی، شوروی پوهانو په دې نژدی وختونو کښې دپښتون ملت دجوړېدو مسایل ترکتنې لاندې نیولی دی اودوی دتـاریخی اړخونـو په څېړنه مشغول دی ۰

د دوه (انګلو ـ افغان) جـګړو په نتیجه کښې پښتون ملت ۱۹ پیړی په آخر کښې ټوټې اوپه دوه برخوووېشل‌شو، برسېره په دې له ډېری مودې څخه قبایـلی فـرق‌اوبیلوالی منځ‌ته راغی چه بیا په تدریج سره دوی په عمومی اقتصادی پرمختګ کښی ورګډ شول مګر دغه پرمختګ داستعمارچیانو دپرله پسی حملو په اثر وځنډېد، د دریاب د تجارتـی لاری بندیز دپښتنو په اقتصادی انکشاف ناوړه اثـر وکـړ اوهم دپښتنو په‌خاوره انګلیسی سیـا سـت دغـه نـو مـو ړ ی پرمختګ ته لوی تاوان ورساوه ۰

دغو پورتنیو علتونو لکه چه دپښتنو اقتصادي پرمختګ اوقومي جوړښت خراب کړ دغه شان یې ددوی دملي ژبې جوړېدنه هم ویجاړه کړه .

www.libtool.com.cn

دېرې پېړۍ د پښتنو دسیمې دولتي ژبه فارسي وه، ددې ژبې رول هغه وخت ډېر زیات شو چه د۱۸ پیړۍ په آخر کښې دافغانستان پایتخت دکندهار نه کابل ته رانقل شو مګر دومره خبره ده چه لاپه هماغه وخت کښې داسې سببونه موجود ووچه دملي ژبې (پښتو) دجوړښت سره یې کومک کاوه .

په دولسمی پیړۍ کښې پښتو زیات ادبیات لرل چه توری او حروف یې د عربي او د خوارزم د مړې ژبې نه مخالف وو .

دپښتنو دفولکلور ډېرښت اودعشقي شعرونو زیاتوالي لا اویا کاله وړاندې ډارمستېټر یاد کړي اوستایلي دي .

داوه لسمې پیړۍ دپښتو دادب تاریخ مونږ ته داسې نومیالي اووتلي شخصیت را په ګوته کوی لکه خوشحال‌خان

ختټک، دی یوازې شاعر نهٔ بلکه جګړن هم ؤ، دی دپښتنو دیووالی اواتحاد سخت طرفدارؤ، دده آرزو یوقرن وروسته احمدشاه بابا پوره کړه، احمدشاه بابا پښتانه قبایل سره یوکړل اوپه ۱۷٤۷ کال کښې یې د پښتنو دولت منځ ته راوویست او قبایلی تفرقوته یې خاتمه ورکړه، احمدشاه دشعر په نړۍ کښې دخوشحال خان تابع اوپیرو دی .

www.libtool.com.cn

پښتو ادب په شپاړسم او اوه لسم قرن کښې‌په مخصوص ډول سره وده اوپرمختګ وکړ ، ددې انکشاف یوه برخه دروښانیانو په نهضت اوحرکت پورې اړه لرې، ورپسې‌داسې شاعران لکه خوشحال خان اورحمان منځ‌ته راغلل چه ددوی د آثارو مننه ترنن ورځې پورې په پرله پسې ډول سره دشاعرانو له خوا کیږی .

دشپاړسمې نه تراتلسمې پیړۍ پورې دپښتو ادبی ژبه باید چه غور سره وپلټل شی اودمختلفو اړخونو څیړنه یې ضروری ده. اوهم یې متنونه چه په عربی خط لیکل شوی دی اوربدلوته اړدی، خصوصاً بیا د (خیرالبیان) هغه خطی‌کتاب

چه دوهم ځـل مونـدل شوی دی او دهغـه وخت مخصوص دایرةالمعارف دخوشحال خان (دستار نامه) بیا پوره کـتنه غواړی که څه هم دستار نامه نسبتاً په ساده او آسانه ژبـه لیکل شوی ده .

www.libtool.com.cn

دهغه وخت ادب داسی شاهدی ورکوی: لـومړی داچه دهغه‌وخت‌دلهجوتوپیرلږ،څرګند شــوی دی او دوهــم دا چـه دغه توپیر دقومونــو په مـنځ کښې د کـلتوری مبادلی مخه نه ده نیولې .

دشپاړسـم او اتلسم قـرن دادبی پښتــو (تحـر یـری) څېړنه اوپلټنه باید دیوې ډلې پښتنو پوهانو له خواپه تدریج سره عملی شی، دهرپخوانی لیکوال دکلام لغوی اوګــرامری خصوصیات په مفصل ډول سره تجزیه اوڅیړل شی، داکار شروع شوی دی لکه دخوشحال خان ختېك دکلام دګـرامری خصوصیاتو په باره کښې دلومړی ځل دپاره یوه مقاله په‌کابل مجله کښې نشر شوه. بنایی چه دغه قیمتی کـار ژر تر ژره سرته ورسیږی .

داوه لسمی پېړۍ نه راپــه دي خــوا د ختيزو پښتنو

تجارتي او کلتوري مرکز پېښور په خپل انکشاف شروع وکړه

اودلويديزو پښتنو اقتصادي، سياسي اوکلتوري مرکزکندهار

www.libtool.com.cn

له اتلسمی پيړۍ څخه په خپل پر مختګ پيل وکړ، دکندهار

دښار اوسيدونکی اساسا دوراني دی‌اوپه پښتو ګړيږی،دنورو

قومونو نمايندګان‌چه دوی سره راشه اودرشه لري هغوی‌هم

ددوراني لهجې خصوصيات استعمالوی .

بايد وويل شي چه لويديز غلجيان‌مثلاخټک‌هم کندهارۍ

پښتو وايی لکه چه ځينی پوونده غلجيان دالهجه وايی .

په اتلسم قرن کښې په دوراني حـکو مت کښي پښتو

په اردو اوعسکری مرکزونو کښې حکمراني لرلــه، څه موده

پخوا چه په پېښور کښې داحمدشاه دقضايی چارو دلاسی‌خط

کتاب وموندل شو هغه په پښتو اوپه کندهارۍ لهجه ؤ (۱).

تقريباً ديوي پيړۍ په موده کښي (داتــلسمی آخر اود

---

(۱) بنايي چه دده مطلب احمدشاهی فتاوای وی .

نونسمی سر) دپښتو ادبی آثارو ماتی وکړه مګـر فولـکلور اوعشقی اشعارویې ادامه درلوده .

دنو نسمی پیړ ی په دوهمی نیمایـی پـه پیښـو ر کښې پښتو ادبیات بېرته راژوندی شول، ددې ادبیاتو دانـکشاف سره په هند کښې دلیتوګرافی ددستـګاه پیدا کیدلو زیات کومك وکړ .

www.libtool.com.cn

دشلم قرن په اوایلو کښې په افغانستان کښې دمورنۍ ژبی پښتو سره علاقه قوی شوه، داعلاقه دپښتنو دملیوېښتیا اوبیدارۍ سره مستقیمه رابطه لری. دپښتنو ددېملی وېښتیا اوحرکت یوشاهد دادی چه دوی هغه تللی خپلواکـی بېرته لاس ته راوسته اودننه پـه هېـواد کښې یې یولړ اصلاحات وکـړل .

په ۱۹۰۳ ع کـال په کـابل کښې دلـومړی ځل دپاره یومنځنی مکتب تاسیس شو چه دملی منورینو په راپیداکولو کښې یې کومك وکړ .

په سراج الاخبار کښې چـه دیومشهور پوهاند افغان

محمود طرزی ترکتنی لاندې نشرېده دپښتو ډېر مواد پکښې

نشرېدل .

په ۱۹۱۶ کال په کابل کښې دپښتو لومړی درسی کتاب

په لویدیزه لهجه دمولوی صالح محمد خان له خوا نه چاپ

www.libtool.com.cn

شو .

په ۱۹۱۹ کال کښې چه پښتنو خپلواکی لاس‌ته راوسته

نودې کار دمملکت دانکشاف دپاره عموماً اودکلتوری چارو

دپرمختګ دپاره خصوصاً ښه مناسب شرطونه برابر کړل

اوهمدې دملی ژبی پښتو سره علاقه قوی کړه .

له دغه وخت‌نه راپه دې پلو دمکتبونوشمېر مخ‌پرزیاتیدو

دی، درسمی معلوماتو له مخی په افغانستان کښې په ۱۹۴۱–

۱۹۴۲ کلونو کښې ۳۳۱ ابتدایی اومنځنی مکتبونه موجودوو

چه په هغوکښې څلور شپیتو زرو شاګردانو تحصیل کاوه

اوپه ۱۹۶۰ – ۱۹۶۱ کلونو کښې ۱۰۵۵ مکتبونه جوړ شول

چه دشاګردانو شمیریې ۱۶۵۵۶۹ ته رسید .

په ۱۹۳۱ کال په افغانستان کښې (دکابل پوهنتون)

جــوړ شو ، په مملکت کښې دا لومــړی عــا لی پــوهنتون
ګنل کیږی ٠

دخپلواکۍ دګټلو څخه وروسته په پښتو ژبــه یولــړ
www.libtool.com.cn
اخبارونه اومجلې راووتلې ٠

په کابل، کندهاراوجلال آبادکښې دپښتو درسی کتابونه
چاپیدل، دخپلواکۍ دجنګ په وخت کښې په ۱۹۱۹ کال کښې
ډېرو پښتنو په اخبارونو کښې پښتو اشعار چاپول اوپوچتېك
حرکــت روانؤ. د (اعلیحضرت) محمد نــادرشاه دپادشاهۍ
په وخت کښې دپښتو ژبې تعمیم اوانــکشاف د پــاره څینې
موسسې جوړې شوې اودا اقدام څکه وشو چه پښتو ددولتی
ژبې په حیث پیژندل کیده. ددغې ژبې د انــکشاف ضرورت
اوحتمې پرمختګ داعلیحضرت محمدظاهرشاه ددورې په دولتی
پرګرام کښې په ۱۹٤۳ کال کښې شامل شو، په دغه کــال
په کندهار کښې (پښتو انجمن) جوړ شو ددغه انجمن له خوا
پښتو مجله خپریدله اوهــم یې دوه ټوکــه پښتو خود آموزه
دفارسی ژبو دپاره چاپ کړل ٠

په ۱۹۳۶ کال کښې پښتو ددولتی اورسمی ژبې په حیث اعلان شوه، دپاچا په فرمان کښې ټول حکومتی کسان دپښتو په زده کړه مکلف شول اودپښتو رواجېدل په دولتی دایرو

www.libtool.com.cn

کښې دفارسی سره یو ځای ضروری وښودل شو. پښتو قدم په قدم سره دلیکنې په کارونو او رسمی ځایو نو کښې عاموالی پیدا کړ، په ټولو مکتبونو کښې دپښتو ژبې تدریس جاری شو اوپه ټولو وزارتونو اوموسساتو کښې دپښتورسمی کورسونه جوړ شول چه وظیفه یې ددغی ژبې پراختیااودرسی ښودنه ده .

په ۱۹۳۷ کال کښې دکندهار اود کابل پښتو ادبی انجمنونه سره یوځای شول اوپښتو ټولنه ورڅخه جوړه شوه، دپښتو ټولنې وظیفه اوهدف خلکوته پښتو ورزده کول، پښتو عامول اوپښتو ادبیاتوته انکشاف ورکول دی .

له ۱۹۳۶ کال څخه راهیسی یولړ اخبارونه یوازې په پښتو ژبه چاپیږی اوهغه خپرونې چه په فارسی ژبه دی هلته هم دپښتو یوه برخه شته .

له ۱۹٤۰ کال څخه راهیسې ادبي‌اوبدیعي (کابل مجله) په پښتو نشریږي دامجله دپښتو اکاډیمي ارګان دی، دې‌مجلې دپښتنو لیکوالو اوددوی دکارونو په پوهولو اوډېرو ټولولو کښې ډیر مهم رول لوبولی دی او لوبوی یې.

له ۱۹٤۳ کال‌څخه راهیسې دکابل راډیوپه خپل‌فعالیت شروع کړې ده چه په پښتو اوفارسي نشریات کوي.

په ۱۹٤٤ کال کښې دکابل په پوهنتون‌کښې دادبیاتوفاکولته پرانستل شوه، دغې فاکولتې ډېر ادیبان اوپوهان منځ ته راوویستل .

له ۱۹٤۹ کال نه راهیسې په پښتو اوفارسي په ډېرو ټوکونو کښې افغان دایرةالمعارف (آریانا) چاپیږي.

دمطبعې دکارونو انکشاف او پرمختګ ته ډیره توجه شوې ده، په مرکزي برخو کښې په تدریج سره لیتوګرافي چاري په تیپو ګرافي بدلې شوې چه‌په مطبوعاتي‌کارونو کښې تیزي پیداشي اودکتابونو اونورو نشریاتو اندازه زیاته شي.

په عمومي ډول‌سره دمملکت دتیزاقتصادي اوکلتوري‌پرمختګ

له کبله په دي شلو کلونو کښې‌یوه معلومه نتیجه دافغان‌ملت
لاس ته ورغلی ده .

له ۱۹۳۷ کال څخه راپه دي خوا پښتو ادب یوښکاره
اومحسوس موفقیت اوکامیابی ته رسیدلی دی، د اشعارو
دانکشاف سره دنثری نوعی انکشاف اوپرمختګ هم روان‌دی،
قصی په‌کښې پیداشوې، نکلونه اوافسانی په‌کښې‌لیکل کیږی
اوپه دي وروستیو کلونو کښې دلومړی ځل دپاره دپښتنو
لیکوالو رمانونه دنړی مخ‌ته راووتل ډرامه نویسی په کښې
منځ ته راغله او په پوره اندازه سره پښتانه لیکوال
پیدا شول .

دښوونځیو انکشاف، دراډیو نشریاتو اودډرامو لیکلو
دادبی ژبي او داولسی لهجو ترمنځ تناسب ټینګ‌کړی دی .
افغانی لیکوالو اوعالمانو څوځلی دادبی ژبی اودپښتو
دلهجو دتناسب په باره‌کښې غونډی سره‌کړی اودامسایل‌یې
منځ‌ته رااچولی دی، په دي موضوع کښې نوی‌کار په ۱۹۶۱
کال کښې دکابل مجلی په ۴۹۲ ګڼې کښې د (معیاری‌پښتو

ترعنوان لاندی مقالــه ده، په دې مقالــه کښې ویل شوی دی
«چه دټولو نه لومړی باید دادبیاتو اصل منبع وپلټواوزده یې
کړوچه هغه دملت ژبه ده، باید په پوره معنی سره دپښتو
لهجې زده کړو اوله هغو څخه یوه معیاری لهجه غوره کړو».

www.libtool.com.cn

دتېرو ښوونځیودجوړېدو،دراډیو دنشریاتو اوپه عمومی
ډول سره دخلکو دراشه او درشه له برکته دادبی ژبې اولهجو
په منځ کښې اشتراك سره قوی شوی دی مگر دلته داهم باید
ووایو اوپوه شوچه کــومه محاوره چه پــه وړو کتوب کښې
زده شوی ده هغه په ټولــه معنی سره ساتلــی پاته شوی ده
اوعادات نه ځی دمثال په ډول داسی لیکوال او دپــښتو ژبــی
ادیب لکه گل پاچا الفت په محاوره کښې «کیی» وا یې او پــه
لیك کښې بیا ددې کلمی ادبی شکل «کوی» لیکی :

په ۱۹٤۲ په کابل کښې دپښتنو لیکوالو اوپوهانو یوه
جرگه جوړه شوه دوی تصمیم نیولی ؤ چه یو معلوم معیارمنځ
ته راولی او دلیك دوه قواعد آسان او ښه کړی.دوی کوښښ وکړ
اودمفرد مذکر ـ غایب د پاره یې چه مختلف شکلــونه لــری

يوشكل انتخاب کړ اونوريې پرېښودل مثلا د (ليدل) دمصدر نه (وليد) شكل انتخاب شو او دخليل موندو لهجه (و ليدو) اودکندهار لهجه (وليدى) په ځاى پاتى شوې، مګر دجمعى مخاطبى خاتمى (است) او (يىء) مساوى انتخاب شوى او په ليکلو کښې دواړه صورته روا دى لکه (پښتو واياست، پښتو وايىء). د ۱۹٤۸ کال په اګست کښې همدا راز يوه بلهجرګه جوړه شوه، داخل په‌کښې پېښورى ليکوال هم شامل وو،ددې جرګى غـرض اوهدف داؤچـه د دواړو لهجو نژديوالى سره راولـى .

www.libtool.com.cn

دريمه جرګـه د ۱۹۵۸ کال داګست پـه مياشت کښې په کابل کښې وشوه، داځل‌دجرګى موضوع ليك‌دوداوګرامرى مسايل وو، داپيره په دې جرګى‌کښې په خپله دپېښور دپښتو اکاډيمى مشرهم ګډون کړىؤ، دجرګـى دتصميم په اساس په يولړ ځايونو کښې دختيزى پښتو شکل ته ترجيح ورکړ شوې ده، شك نشته چه افغانى ليکوال اوپوهان په دې باره کښې د مشکلاتو سره مخامخ دى، يوه کلمـه چه دوه يادرى

شکله ولری خنګه بــه مشکل نــه وی مثلا (ورځ) او (روځ)
(لمر) او (نور) اوداسی نور مثالونه درواخلــه، مــګر په دې
کښې هم باید شك ونه شی چه افغانی لیکوال دې موضوع ته
www.libtool.com.cn
متوجه‌دی اوقدم په قدم به دامشکلات لری کړی اویوه متحده
ادبی ژبه اومعیاری پښتو به منځ ته راشي .

په ۱۹۵۲ ـ ۱۹۵٤ کــلونــو کښې پښتو ا کاډیمی
(پښتو ټولنی) یو ستر قاموس پــه دوه جلــده کښې پښتو
په فارسی چاپ کړ، په دې قاموس کښې دلــویدیــز اوختیز
دواړه لهجی راوړل شوی دی اود دواړو لهجــو خصوصیات
ور کښې قید شوی دی اوبیا په ۱۹۵٦ـ۱۹۵۸ کــلونو کښې
بل ستر قاموس فارسی په پښتو دنوموړی اکــاډیمی له خوا
نه چاپ شوچه دلهجو خصوصیات پکښی ځای شوی دی .

په اوسنی وخت کښې دکابل ښار دافغانــی ملی ژبــی
په جوړیدو کښی مهم رول لوبــوی ځــکه په دې ښار کښی
دپښتنو دمختلفو قبایلو خلك اوسیږی .

ډیر لوی کار د هغه ګــروپ په غــاړه دی چه نومونــه

اواصطلاحات وضع کوی. ددوی وظیفه داده چه دولتی، علمی اوتخنیکی اصطلاحات ږدی، دخارجي اواقتباسی کلماتوپه‌ځای پښتو اصطلاحات انتخابوی.

www.libtool.com.cn

په دې شلو وروستیوکلونوکښې‌دوه ځلی دپردیولغاتونه دپښتو دسوچه والی دپاره کوښښ وشو،لومړی ځل‌داکوښښ ددوهم لوی جنګ په وخت کښې‌ؤ اودوهم‌ځل تقریباً لس‌کاله وړاندی ؤ.

دژبې سوچه والی دپردیو هغو لغاتو نه چه معنی یـې دعامو خلکو دپاره ښکاره نه وی یوطبیعی کار دی مګرکله‌کله داسی پیښیږی چه مثلا دعربی کلمی په ځـای دپښتو کلمی پیدا کېـدل سخت او مشکل شی . پـه دې مـوضوع کښې ګل پاچا الفت اصل حقیقت ته رسیدلی دی او داموضوع یې حل کړې ده، دی لیکی :

(ځینی وایی پښتو بـاید سوچه کـړو . پـردی لغات ترې نـه وبـاسو او یوټـکی فارسی یاعربی په کښې پـری نـږدو .

دانظریه په ډېر افراط بناده اوداکار کیدونکی نه دی، په

دنیاکښې داسې ژبه نشته چه پردی لغات په کښې نه وی اونیلی اوریښی یې له نورو ژبو سره تړلی نه وی، جهان اوس دیو کور غوندی دی اودملتونوفرهنگی اواجتماعی‌تعلقات ورځ په ورځ زیاتیږی، اوس دهرچاغږ دبل غوږته رسیږی اوناآشنا آوازونه له یوبله آشنا کیږی، هره ژبه له بلی نه څه اخلی اوڅه ورکوی، داولسونو دګډ ژوند سیاست په ژبو باندی هم تاثیر لری اوپردی لغتونه خپلیږی، هغه وخت چه هیوادونه یوله بله ډېرلری وو او اولسونه به یودبل په ژبه نېمه نه پوهیدل بیاهم په ژبو کښې دخیل کلمات موجودوو اودلغاتو په نړی‌کښې معرب،مفرس، مفغن الفاظ پیداشویوو، نواوس داځنګه کیدای شی چه په پښتو ژبه کښې دې پردی لغات نه وی. هغه نوی معنی‌گانی اونوی‌مفهومونه چه په‌جهان کښې اوس را پیداکیږی طبعاً په پښتو کښې نوم نه لری اودانشی کیدای چه ټولوته دنوو اختراعاتو په شمول‌په پښتو ژبه کښې نوی نومونه پیدا کړو .

که څوك په دې فکر کښې وی چه مونږ دې له نورو

www.libtool.com.cn

ژبونه څه نه اخلو او یوازی پښتو لغتونه دېاستعمالــوو ددې
معنی داده چه خپله ژبه دې محدوده وساتو او خپل فرهنګ
دې په ډیرابتدایی حال پرېږدو، دافکر باید له مغزونه وباسو
او هیڅ کله داونه غواړو چه په پښتو کښې دېدخیل او مغغن
کلمات نه وی مګر ددې معنی دانه ده چه مونږبهدپښتو موجود
اومستعمل لغات غورزوواوپه ځای‌به یې‌پردی‌لغات بی‌ضرورته
خالی دتفنن دپاره راوړو، ځکه چه داکار ژبی‌ته زیان رسوی
بلکه ژبه دزمانې په تیریدو له منځه باسی ...) .

دپورته اوږدی وینانه داسی نتیجی په لاس راځی :

۱ــ دافغان ملی ژبې جوړښت اوانکشاف دخپلو خاصو
شرطونو لاندې منځ‌ته راغلی دی، یعنی په تیره زمانــه کښی
دخپنی علتونو له کبله دغه دپښتو انکشاف سستۇ اویوعلت
یې داؤ چه دمملــکت اقتصادی وضعیت خراب ؤ، بل داچــه
دپښتنو قبایلو په منځ کښې دبی‌پروایی اوبیلوالی پخوانــی
عادات موجود ؤو، دریم داچه دنونسم قــرن پــه آخر کښې

استعمار پښتنانه دوه ټوټې کړل اوبل‌داچه یوازې دفارسی‌ژبې نه ددولتي ژبې په حیث استفاده کیده .

۲ـ په اوسنی وخت کښې د حکومت یولړ اقداماتو
www.libtool.com.cn

دبادشاه د ۱۹۳۶ کال فرمان چه پښتویې‌ددولتي ژبې‌په حیث اعلان کړی‌ده، دمملکت داقتصادی اوکلتوری چارو پرمختګونو اودپښتنو بیداری ــ دې ټولو علتونو په کافی اندازه دپښتو رواجېدوته پراخې ورکړې ده .

۳ـ داقتصادی اوکلتوری ګړندی جریان له کبله دپښتو ټولې لری اونژدې سیمې سره په تماس کښې شوی دی چه دې کار په زیاته اندازه سره دپښتو ادبی ژبه اولهجې یې یوتربله سره نژدې کړی دی .

www.libtool.com.cn

دوهمه برخه

پښتو ادب

دافغانستان ادبيات دډېرو پېړيو په اوږدو کښي په دوه ژبو پښتو او فارسي مخ په وړاندی تللي دی اوپه دواړو ژبو کښي پخوانی عنعني اوذخيري لری .

پښتو ژبه ډېر وخت دولتی نه وه نوځکه يي دتحريری ادبياتو دانکشاف په لارکښي ستر خنډ موجودؤ. هو! پښتو دفولکلور اوشفاهي آثارو له حيثه پوره غنی ده او تــراوسه پوري افغانی ليکوال او شاعران د دغه فولکلور نه استفــاده کــوی .

دنوی ادب اساس اوبنسټ دشلمي پېړی په سر کښي

کېښبود شو، دغه وخت په افغاني ځلمیانــو کښې اجتماعــی حرکت اونهضت پیدا شوی ؤ، ددغو افغانی ځلمیانو دحرکت مشر اوایدیالوګــك محمود طــرزیؤ (۱۸٦۷ ـ ۱۹۳۵)، دی یووتلی اجتماعی شخص،عالم اولیکوالؤاوددهنونو دروښانولو تبلیغیې دسراج الاخبار په پاڼوکښې کاوه .

www.libtool.com.cn

محمود طرزی او همدارنګه دده شاګردانو اوهمکارانــو لکه غلام محی‌الدین افغان (۱۸۹۱ ـ ۱۹۲۱)، عبدالهادی داوی (۱۸۹۵)، صالح‌محمد (۱۸۸۸ ـ ۱۹٦۰) او نورو دنوی فکر اوبیداری اساس ایښی دی، دوی غوښتل چه افغانی ټولنــه دجهانی کلتوری دترقی اودعلم اوپوهې دپرمختګ څخه خبره کړی، دوی دمعارف اوعلم خواته خلك رابلل، دملی حاکمیت دمفکورې طرفداری یې کوله اود افغانستان دپاره یې سیاسی خپلواکی غوښته .

دپښتو بدیعی اوهنری نثر په افغانستان کښې دشلمې پیړی پــه سر کښې راپیدا شو، ددغه نثر مــوسس مولوی صالح محمد کنړ کېنړی‌چه په ۱۹۱٦ کال‌کښې یې‌یوه‌مجموعه

(دپښتو لومړی کتاب) چاپ کړه، دپښتو لومړیو نثرونو تعلیمی اوتبلیغی رنګ لاره .

په ۱۹۱۹ کال کښې سیاسي خپلواکی او اقتصادی اوکلتوری اصلاحاتوله راتلونکی ادبسره چه دوخت‌دغوښتنو سره سمۀ، پوره کومك وکړ .

www.libtool.com.cn

په ۱۹۳۱ کال کښې دپښتو اوفارسی ادبیاتو دانکشاف په غرض په کابل کښې یوه ادبی ټولنه جوړه شوه، په ۱۹۳۲ کال په هرات کښې ادبی‌کلوپ پرانستل‌شو اویوکال‌وروسته په کندهار کښې دپښتو ادبی ټولنه جوړه شوه .

په ۱۹۳۶ کال کښې ددولت دمخصوص فرمان په اساس پښتو دافغانستان دولتی اورسمی ژبه شوه چه‌دې کار دژوند په ټولو اړخونو کښې دپښتو دعاموالی اوپراختیا سره‌په‌زیاته اندازه کومك وکړ، له دغه وخت نه راهیسی پښتو ادبیات په تېزی سره مخ په وړاندی درومی، ډېرې قصی‌پکښې چاپ شوې چه اکثره یې عبرتی رنګ لری او دژوند سره نژدې تماس لری .

دافغانستان اوسنی ادب په هیواد کښي دلیکوالو ملـی ایدیالوژی څرګندوي،په دغه ادب کښي دوطني مینې،داستعمار دمخالفت اودفکرونو دروښانتیا سره سره ملی مفکوره هم موجوده ده .

په افغانستان کښي دادب تر ټولو خپره اوزیاته نوعه اشعار دی اونثر دتشکیل اوجوړېدو په حال کښي دی،په نثر کښي مهم ځای قصو نیولی دی، همداراز منثـور ادب وسعت پیداکړی دی اوپه دي وروستیو کلونو کښي اجتماعی نکلونو اودژوند داستانونو مهم ځای نیولی دی.

په اوسنی ادب کښي مختلف بدیعی اوهنری جریانات اوتمایلات موجود دی، له دي جملي نه پـه یوه جریان کښي کلاسیکی، رومانتیکی اوریالیستیکی عناصر شامل دی، ددغه جریان نمایندګان هغه ډېر مشهور لیکوال اومنورین دی .

ددي وروستیو کلونو په ادب کښي په ښکاره ډول سره دریالیزم او واقعیت بیني خواته تمایل لیدل کیږی.

خورا لوی اوسنی لیکوال ادبی ډګرته دیرش پنځه دیرش

www.libtool.com.cn

کاله وړاندې داخل شوی دی، ددوی دآثارو هدف دادی چه دهیواد دمنځنیو پیړیو وروستهوالی اود ملاکی اغیزې لهمنځه یوسی او هم دپوره دیمو کراتیکی ټولنی په شرطونو کښې دنوی ژوند آرزو لری.

www.libtool.com.cn

دافغانستان داوسنی ادب لـه مشهورو لیـکوالو څخه عبدالرؤف بېنوا دی، دی شاعر ، لیکوال، ډرامه لیـکونکی، دفولکلور جمعه کوونکی ، دکلاسیکی اشعارو پلټو نـکی،ادب پیژندوکی اودتاریخی څېړنو مولف دی .

دده په آثاروکښې ترټولو مشهوراثر د(پریشانهافکارو) سلسله ده چه دشعر اومنثور شعر پـه لباس کښې منځ تـه راغلـی ده، داسلسله دافغانی مطبوعاتو په پاڼـو کښې پـه (۱۹٤۷ ـ ۱۹٤۹) کښې چاپېده اوهم په ۱۹۵۷ کال کښې په جلا ټول سره چاپ شوه .

په ۱۹٤۷ کال کښې دده یوه ډرامه (د کلورنځور) چاپ شوه، په ۱۹۵۸ کال کښې دده یوخوځوونکی ډرام(زوړگناهگار) چاپ شو چه اوسنی افغانی ژونـد یې څرگنـداوه اوتنقیدی رنگ یې درلود .

دبینوا په نثری آثـاروکښي (دزړه خواله) هم شهرت
لری چه په ۱۹۵۸ کال کښي چاپ شوی‌دی. بینوا په۱۹۱۳ع
کال کښي زیږیدلی دی .

www.libtool.com.cn

د اوسني ادب بل لوی لیکوال گل‌پـاچا الفت دی .دی
په مفکوره، زیباپسنـــدی اوښایست خوښونــه کښي دبینوا
سره ډیر نژدی دی، دی‌که له یوی خوا شاعردی له بلی‌خـوا
زبردست لیکوال هم‌دی، دپښتو ادب په سبکونو اوتاریخ‌کښي
دده آثار ډیر شهرت لری، په شعرکښي دده‌دری آثاره چاپ
شوی دی (دپسرلی نغمی ـ ۱۹٤۱)، (غوره اشعار ـ ۱۹۵۵)
او (دزړه وینا ۱۹٦۲) اوهم په نثرکښي ډیر تالیفات لری .

الفت ترټولو زیات دفلسفی اشعـارو ښښتن دی، دده
داشعارو په وروستنی مجموعه (دزړه وینا) کښي یـوه نـوی
موضوع نظرته راځی چه هغه دسولي آرزو اودملتونوپه منځ
کښي ددوستنی ټینگول دی. کـه څه هم دالفت شعر زیـات
تخیلی اوتفکری دی مگر اساساً وطني احساسات‌ښکاره‌کوی.

غوره نثرونــه چــه دلیریك آثــارو یوه وړه مجموعه ده

دمنثور ادب نوعې‌ته منسوبه ده، ددې مجموعې زياته برخـه دشرقي عنعنې په تمثيل ليکل شوی ده چه اوسني موضوعات ورداخل شوي دي .

www.libtool.com.cn

دالفت دآثـارو مميزه داده چه زيات‌يې تنقيدي رنگـك اوهدف لري، دی د بې‌سوادۍ او ناپوهۍ پـه مـقابل کښې نشريات کوی اوداجتماعي بـې‌عدالتۍ اوبـې انصافۍ سره جگړه کوی .

دی په دې عقيده دی چه بايد تنقيد دهغوکونينو غونډې وي‌چه خوږ پوټکی لري. دالفت دتولد نيټه (۱۹۰۹) ده .

په اوسني ادب کښې قيام‌الدين خادم هم څرګند مقـام لري. دی‌هم لکه بينوا اوالفت يوازې شاعرنه دی بلکه ليکوال، ادب پيژندوکـی او بشر پيژندونکـی دی ، ده د خپل سفر مشاهدات (خوورځې په شمالي کښې) په ۱۹٤۱ کال‌په اصلاح کښې په مسلسل ډول خپاره کړل، په دغومشاهداتو کښې په رښتياني ډول سره افغاني ژوندتمثيل شوی‌دی، په هماغه کال دده يوه مجموعه (نوی ژوند) چاپ شوه، په دې مجموعې

کښې مضامین، منثور شعر اواشعار ځای شوی دی .

دده دآثارو وروستنی مجموعه (خیالی دنیا) په ۱۹۶۰ کال کښې چاپ شوې ده، دخادم په آثارو کښې دوطـن دوستی او فرهنـګی مو ضو عاتـو سره اجتماعـی مـوضوعات هم لیدل کیږی .

www.libtool.com.cn

داوسنی ادب دمشـهورو لیکوالوپه ډله کښې صدیق الله رشتین هم دځرګند مقام خاوند دی. ده دخپلو آثاروپه لومړیو کلونو کښې په عشقی او وطنی اشعارو پیل وکړ مګروروستهٔیې په زیاته اندازه وطنی اومحیطی موضوعاتوته مراجعه وکـړه اوقوی نثر لیکونکی وګرځید، په ۱۹۵۱ کال کښې ده دقطغن ولایت ته سفر وکړ اوخپل مشاهـدات اولیدنی یـې دسفر په خاطراتو (دقطغن لیدنه) کښې ثبت کړې، ددې خـاطراتو په وسیله دلومړی ځل دپاره په پښتو ادب کښې دکاریګرې طبقې ژوند ښودل شوی اوتمثیل شوی دی .

په ۱۹۵۵ کـال کښې رښتین یـوکـتاب (دهند سفر) چاپ کړ، په دې کتاب کښې ده دهندوستان اوتږدی اومنځنی

ختیځ مشاهدات بیان کړی‌دی، دی‌دډیروآثارو څښتن‌دی،دده

دتولد نیټه ۱۹۱۷ کال ده .

سیدشمس‌الدین مجروح اساساً دشاعر په حیث شهرت

www.libtool.com.cn

لري، دده اکثر اشعار په نشراتي خانګو کښي چاپ‌شوی‌دی.

په ۱۹۵۸ کال کښي دده داشعارو یوه وړه مجموعه چاپ‌شوه

چه اکثرويي فلسفی رنګک لاره، دمجروح پـه اشعارو کښي

وطني اوملی آهنګونه هم شته اوادبی خوايي پوره قوی‌ده .

ډیر شاعران چه په خپلو ژوندیو اشعاروکښي دپښتنو

شجاعت اودخپل هیواد پخوانی افتخار ستایی اواستعمارچیان

رټی‌منځ‌ته راغلل چه ددوی په منځ‌کښی ملی شاعر ملنګک‌جان

وتلی دی (۱۹۱۹ ـ ۱۹۵۷)دده‌داشعارومجموعه (خوږی‌نغمی)

په ۱۹۵۸ کال‌کښي چاپ شوه،ده په خپلو ویښووکواشعارو

کښي خپل ملت ستایلی دی، دپښتنو نارينتوب يي بيان‌کړی

دی، ددوی اخلاقيي ستايلی‌دی، ددوی ذاتی کـلتوريي بیان

کړی دی .

دوطن دوستی موضوع دځلمی لیکوال غلام‌غوث خیبری

په آثارو کښې‌هم تمثیل شوی‌ده. دده قصی‌اساساً هغه‌واقعات او پیښې څرګندوی چه د(انګلو ــ افغان) په جګړو پورې مربوطې دی .

www.libtool.com.cn

(طوفان ــ ۱۹۵٤)، (دوینو داغونه ۱۹۵٦)، (داورلمبې ۱۹۵۷)، (د،ریمه شپه ۱۹۵۸)، (دخیبر توفنګ داران۱۹۵۵) او (قهرمانان مړه کیږی ۱۹۵۸) دا پورته آثــار خیبری تــه منسوب دی. دده دتولد نیټه ۱۹۳۰ ده .

دمحمددین ژواك، سلیمان لایق، محمدګلاب ننګرهاری اوعبدالله بختانی آثارهم په نوی ادب کښې څرګند ځای‌لری.

دژواك په یوه قصه کښې چه (دتــوان وروستی شپه) نومیږی دیوی بزګری کورنۍ تراژیدی تمثیل شوې ده .

دبزګرانو موضوع په څرګند ډول په افغانی ادب کښې روانه ده اودلیکوالو په آثارو کښې‌یې یومهم ځای نیولی‌دی، ددې جریان لیکوال‌په‌رښتیا سره‌اوسنی‌افغانی ژوندابرسیره کوی اودریالیزم دانکشاف دپاره زمینه اوشرطونه برابروی، ددوی توجه ددهقان اوځمکوال شخړوته اوښتی ده، پــه دې

سلسله کبنبي نورمحمد تره‌کی په ۱۹۵۱ کال‌کبنبي دوه نثری
آثار (دغویی لاندی) او (دادی خدمت) ولیکل،دده آثارددهقان
اوبزگر ژوند بنکاره‌کوی،ده‌په ۱۹۵٦کال کبنبی‌د(دريخواړه)،
www.libtool.com.cn
(دصمد مور اوپلار)، (زماقسمت) او (دکورگته دلاهورگتهده)
قصي وليکلي اوهمپي په ۱۹۵۸کال کبنبي(دبزگر لور)اونوري
قصي چاپ‌کړي. دتره‌کی‌مشهوراثر (دبنگ‌مسافری) نومیږی،
دا اثردوه امتیازه لری‌یوداچه دژوند په مواردوپوره‌احاطه لری
اوبل دمولف حالات بنه خرگندوی، مولف کوبنبن کوی‌چه
په ربنتیانی ډول سره دافغانستان دزحمت کشو اوبيوزلو
خلکو ژوند بنکاره کړی .

ځلمی لیکوال ډیر ځله اخلاقی مسایلوته همرجوع کوی،
عشقی موضوع معمولا په خواخوږی اوډیر حساس‌پلان‌کبنبي
دبحث لاندي راځی، تقریباً ټولي‌قصي دمعتبری‌کورنی‌دپیغلی
سره دغریب ځلمی تراژیدی اوغمناك عشق بیانوی .

عبدالرحمن پـژواك دډیرو اشعارو، ډرامو اونـاولونو
مولف دی، داآثاري په پښتو، فارسی اوانگلیسی ژبوباندی

دی، ترټولو زیات دده بدیعی هنر اواستادی په هغو ناولونو

کښې ښکاره شوې‌ده چه اکثریې فولکلوری موضوعات‌وړاندې

کوی لکه (دبست شهزاده)،(روداېه اوزال) او(درې‌سره‌مین).

www.libtool.com.cn

دده د (دخترکوچی) په نــاول کښې شاعرانه ښېگــڼې،

دتشبیه‌گانو اوتمثالونو ښه والی، په بلیغ ډول سره د ملــی

رنگونو اظهار اودآهنگونو جوړښت په څرگندډول ځان‌ښکاره

کوی، دغه ناول په انگلیسی، فرانسوی، روسی اوعربی ژبو

ترجمه شوی دی اوبین‌الاقوامی نوم‌یې گټلی دی .

دپژواك آثاردصوفیانه‌آهنگونونه‌هم خالي‌نه‌دی (وجدان).

دپژواك په آثارو کښې لوی ځای دوطن‌دوستی موضوع

نیولی دی، لیکوال‌دغه موضوع په اساسی‌ډول سره‌په تاریخی

مواردوکښې فیصله کــوی، دده دوه شعری ډرامــی (قرض)
په فارسی ژبه او (کلمه داره روپی) په پښتودهیواد تاریخی
سابقه راژوندی کوی .

دپژواك دتاریخی آثارو مخصوص صفت دادی چه مولف‌خپل

فکر دواقعاتو اوپیښو ظاهری‌اړخ‌ته نه بلکه دقهرمانانوتاثراتو
اوغم گاللوته متوجه کوی .

دقهرمانانو روحیاتو اوداخلي نړۍته په ژوره توگـه
دورننوتلو آرزو دپژواك دتـولو آثـارو امتیاز دی، خصوصاً
داآرزو دده په وروستني مهم اوفیلسوفانه ناول (اواره)کښبي
په ښه شان ښکاره شوې ده، داناول په ډیروژبو ترجمهشوی
دی اودافغانستان نه دباندې ډیر شهرت لری، داناولپه زیاته
اندازه سره دمولف بیوگرافی ده .

دپژواك لوی موفقیت دادیچه دی دحقیقي اوواقعي رمان
جوړولو قدرت اوصفت لری مگر دده دناول قهرمان عام فهمه
نه دی، داکوم سطحي قهرمان نه دی بلکه هغه سړی دی چه
لوړ افکار اوعالي احساسات لـری، دداسی تصنیف جـوړول
دافغانـستـان دادب پـه انـکشاف کښبي مـهم گـام دی .

دپژواك نه علاوه دفارسي ژبې نورو اوسنیو لیکوالـو
محمدقدیر تره‌کی، سلجوقي، سهیل، رشتیا،کهزاد اونوروهم
شهرت گټلی دی .

په شوروی اتحاد کښبي دافغاني ادب د آثارو ترجمـې
له ډیرو کلونو راهیسی پـه مستقل ډول سره چاپیږی، پـه

www.libtool.com.cn

۱۹۵۵ کال کښې دوه مجموعې (افغانی اشعار) او (افغانی قصې) چاپ شوی دی، دانتخاباتو په مجموعه کښې (دآسیاشاعران) دبېنوا اونورو آثار معرفی شوی دی، په ۱۹۵۵ کال په تاشکند اودوشنبې کښې د اوسنیو افغانی لیکوالو آثــار په ازبکــی اوتاجکی ژبو چاپ شوی دی، په ۱۹۶۱ او ۱۹۶۲ کلونو کښې د افغانی قصو دوه مجموعې (زرغونه) او (پټ پهلوان) چاپ شوی دی، په ۱۹۶۲ کال کښې شوروی لوستونکی (دافغانستان دشاعرانو نظمونه) ترعنوان لانــدې مجموعې سره آشنا شول برسیره په دې په ۱۹۵۹ کال کښې دماشومانو دپاره دافغانی قصو یوه مجموعه (ۋ، نه ۋ) نشر شوه، دالفت، بېنوا، بختانی او درشاد داشعارو ترجمې دشوروی مطبوعاتو په پاڼو کښې چاپ شوی دی ٠

یادونه : ددوهمې برخی په ترجمه کښې لــږ تغیرهــم پېښ شوی دی ٠

....

www.libtool.com.cn

دښاغلي اسلانوف لنډه پېژندنه

دی دفلالوجي علومو ډاکټر اودشوروی اتحاد دعلومو

www.libtool.com.cn

داکاډیمۍ غړی دی .

ده په کابل کښې په شوروی سفارت کښې یوه دوره

ماموریت هم کړی دی اوپښتویې په افغانستان کښې زده

کړې ده .

اسلانوف دلوی (پښتو روسی قاموس) مؤلف دی،

داقاموس پنځوس زره پښتو لغتونه لری‌چه په روسی ترجمه
شوی اوچاپ شوی دی .

ده دروښانیانو په دوره باندې یوه رساله‌هم لیکلی ده،

په دې اثرکښې دپیر روښان کارنامې، مجاهدی، دده کورنۍ

اوملګری، دده دکورنۍ ادبیات، دخیرالبیان دمتن خصوصیات

اوددغې سلسلې نور معلومات راغلی دی .

ښاغلی اسلانوف د (پښتنی فولکلور) نومې رسالې

مؤلف دی، دارساله دده دخوکلونو دزیار نتیجه ده، په دې

رساله کښې دپښتنو دملی اوشفاهی آثارو خصوصیت‌اومزیت

www.libtool.com.cn

ښاغلی اسلانوف

بیان شوی دی. داپه حقیقت‌کښي هغه فولکلور دی‌چه دپښتنو دژوندنه راوتلی دی .

ښاغلی اسلانوف دختیځ پوهانو په ډیرو کانګرسونـو کښي دپښتو ژبي په باره کښی معلومات وړاندي کړی‌دی .

دی په شوروی دوره کښي لومړی سړی دی‌چه دپښتو داستادۍ حیثیت یي موندلی دی. ده په شوروی کښي ډیرو ځوانانوته پښتو ورزده کړي ده .

دده په شاګردانو کښي دوریانکوف، لیبیدوف، ګیرس، پیغله لود میلا، اوپیغله کلینینا په پښتوکښي پـوره نوم او شهرت لري اوډیرو آثارو خاوندان دی .

ښاغلی اسلانوف دپښتو اوپښتو ادبیاتو په بـاره‌کښی ډیره مطالعه اوخیړنه کړي ده چه ترټولو لوی کاریي د(پښتو روسی لوی قاموس) دی .

www.libtool.com.cn

معتمد شینواری ددې اثر مترجم

دمیرمن گیراسیمووالنهٔ پیژندنه

میرمن ګراسیموو‌ا دمسکو دعلومو داکاډیمۍ د آسیایي ملتونو په انستیتوت کښې کار کوی. دې میرمنې د ښاغلی ګیرس سره یوځای دستاژ دوره داستاد اسلانوف تر نظر لاندې تیره کړې ده .

الیوتینا ګراسیموو‌ا دپښتو دختیځپیژندنې‌په انستیتوت کښې مطالعه کوی، اویوزیات شمیر مقالې یې د افغانــی ادب په شاوخوا کښې لیکلې اوخپرې کړې دی: لــکه دپښتوا پــه اشعارو کښې دوطن پرستۍ موضوعات، په افغانی ادب‌کښې داجتماعی مساوات موضوع ، په پښتو ژبه کښې مشروطــی جملې.دې‌میرمنې دهغه کتاب په لیکلو کښې هم زیار ویستلی دی‌چه (دافغانستان ادبیــات) نومیږی ، ګیــراسیمووا اوس دمعاصر افغانی ادب په باره کښې خپل علمی اثر لیکی .

******

PROPERTY OF ACKU
1491

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

THE NATIONAL LANGUAGE OF AFGHANISTAN

PASHTO ACADEMY

1968

دولتی مطبعه